

Vliv osobní zadluženosti na trávení volného času a utváření sociálních vztahů

Kamila Malíčková

Bakalářská práce
2012



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kamila MALÍČKOVÁ**
Osobní číslo: **H06302**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vliv osobní zadluženosti na trávení volného času
a utváření sociálních vztahů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek.
Příprava metodiky výzkumu.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KUBÁTOVÁ, Helena. Metodologie sociologie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1549-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PETRUSEK, Miloslav. Dějiny sociologie. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3234-3.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelařová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012



doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka





Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24. 4. 2012

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá aktuálním problémem osobní zadluženosti člověka. Osobní zadluženost působí negativně na různé sféry lidského života. Ve své práci se soustředím na dvě oblasti, jenž jsou dluhy ovlivňovány. Těmito oblastmi jsou volný čas a sociální vztahy. Práce má dvě hlavní části, teoretickou a praktickou. V první kapitole teoretické části jsou shrnuty dosavadní poznatky týkající se zadluženosti člověka a dluhového poradenství. Druhá kapitola se věnuje vlivu osobní zadluženosti na trávení volného času. Jak dluhy zasahují do sféry sociálních vztahů je popsáno v kapitole třetí. V praktické části jsou prezentovány výsledky mého výzkumu. Zvolila jsem výzkum kvantitativní a coby výzkumnou metodu jsem použila dotazník.

Klíčová slova: osobní zadluženost, dluhové poradenství, volný čas, sociální vztahy, interpersonální vztahy

ABSTRACT

This Bachelor's thesis deals with the topical problem of one's personal indebtedness. Personal indebtedness afflicts negatively different spheres of human life. In my thesis I focus on two spheres that are being influenced by debts. These spheres are leisure time and social relationships. The thesis has two main parts, theoretical and practical. In the first chapter of the theoretical part existing knowledge of personal indebtedness and debt counselling is summarized. The second chapter is about how personal indebtedness affects leisure activities. How debts interfere social relationships is described in the third chapter. In the practical part the results of my research are presented. I chose quantitative research and as a research method I used a questionnaire.

Keywords: personal indebtedness, debt counselling, leisure time, social relationships, interpersonal relationships

Poděkování:

Děkuji paní vedoucí své bakalářské práce, PhDr. Haně Včelařové, za trpělivost a za rady, jenž mi ochotně poskytla. Dále děkuji svému manželovi, jenž mi byl po celou dobu psychickou oporou. A v neposlední řadě děkuji všem respondentům, kteří byli ochotni věnovat kousek svého volného času na vyplnění mého dotazníku.

Motto:

"Přátelství a peníze; olej a voda." (Mario Puzo)

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ZADLUŽENÍ	13
1.1 VÝVOJ ZADLUŽENOSTI ČESKÝCH DOMÁCNOSTÍ	13
1.1.1 Historie	13
1.1.2 Dluh z morálního hlediska.....	14
1.2 DRUHY ÚVĚŘŮ A JEJICH POSKYTOVATELÉ.....	15
1.3 ČLENĚNÍ DLUHŮ	16
1.3.1 Dělení dluhů dle předmětu	16
1.3.2 Dělení dluhů dle situace vzniku	16
1.3.3 Členění dluhů dle zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.....	16
1.4 PŘÍČINY ZADLUŽENOSTI.....	17
1.5 JAK SITUACI PŘEDCHÁZET.....	20
1.6 NEGATIVNÍ DŮSLEDKY ZADLUŽOVÁNÍ	21
1.7 DLUHOVÉ PORADENSTVÍ.....	23
1.7.1 Poskytovatelé dluhového poradenství	23
1.7.2 Vývoj dluhové poradenství v České Republice.....	26
1.7.3 Fáze dluhového poradenství	26
1.7.4 Možnosti řešení předlužení.....	29
2 VLIV OSOBNÍ ZADLUŽENOSTI NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	30
2.1 DEFINICE VOLNÉHO ČASU	30
2.2 DŮLEŽITOST VOLNÉHO ČASU V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA A CELÉ SPOLEČNOSTI.....	30
2.3 HISTORIE VOLNÉHO ČASU	32
2.4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS.....	32
2.4.1 Osobní zadluženost a množství volného času	33
2.4.2 Osobní zadluženost a kvalita stráveného volného času.....	34
2.4.3 Osobní zadluženost a osoby, s kterými trávíme volný čas	35
2.4.4 Osobní zadluženost a prostor, kde trávíme volný čas.....	35
3 VLIV OSOBNÍ ZADLUŽENOSTI NA UTVÁŘENÍ SOCIÁLNÍCH VZTAHŮ	37
3.1 DEFINICE POJMŮ	37
3.1.1 Sociální vztahy	37
3.1.2 Interpersonální vztahy	37
3.1.3 Osobní vztahy	38

3.2	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ SOCIÁLNÍ VZTAHY	38
3.3	FUNKCE SOCIÁLNÍCH VZTAHŮ.....	39
3.4	VÝVOJ OSOBNÍCH VZTAHŮ.....	39
3.5	VLIV OSOBNÍ ZADLUŽENOSTI NA UTVÁŘENÍ SOCIÁLNÍCH VZTAHŮ	40
3.5.1	Konflikt ve vztahu	40
3.5.2	Vztah k sobě samému.....	41
3.5.3	Vztah rodič - dítě	41
3.5.4	Vztah partnerský či manželský.....	42
3.5.5	Příbuzenské vztahy	42
3.5.6	Přátelské vztahy.....	42
3.5.7	Sousedské vztahy.....	42
3.5.8	Pracovní vztahy	42
II	PRAKTICKÁ ČÁST	44
4	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	45
4.1	CÍLE VÝZKUMU.....	45
4.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	45
4.3	HYPOTÉZY	45
4.4	DRUH VÝZKUMU.....	46
4.5	VÝZKUMNÁ METODA	47
4.6	VÝZKUMNÝ VZOREK.....	47
4.7	ORGANIZACE A PRŮBĚH VÝZKUMU	48
4.8	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ VÝZKUMNÝCH DAT.....	48
5	VÝSLEDKY VÝZKUMU	49
5.1	FAKTOGRAFICKÉ ÚDAJE.....	50
5.2	OTÁZKY ZADLUŽENÍ	53
5.3	OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE ZADLUŽENÍ A VOLNÉHO ČASU	57
5.4	OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE ZADLUŽENÍ A SOCIÁLNÍCH VZTAHŮ	61
5.4.1	Vztah obecně	61
5.4.2	Vztah rodič - dítě	62
5.4.3	Partnerský vztah	64
5.4.4	Příbuzenský vztah.....	67
5.4.5	Přátelský vztah.....	69
5.4.6	Pracovní vztahy	70
5.5	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	71
	ZÁVĚR.....	74
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	78
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	79
	SEZNAM TABULEK.....	80

SEZNAM GRAFŮ.....	81
SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se věnuji zpočátku tématu osobní zadluženosti člověka. V dalších částech teoretické části se zabývám tím, jak dluhy ovlivňují život člověka, a to zejména v oblastech trávení volného času a vývoji lidských vztahů. Toto téma jsem si zvolila s ohledem na svou profesi, při které se denně setkávám s klienty žijícími takzvaně na dluh. Nicméně toto téma vnímám i osobně. Já sama nejsem výjimkou, má domácnost je, stejně jako domácnosti všech mých známých, zadlužená. Vycházím ze své vlastní zkušenosti. Neznám dospělého člověka, který je zcela bez finančních závazků a nesplácí minimálně jeden úvěr. Zadlužení samo o sobě není negativním jevem dané společnosti ani její ekonomiky. Tím je až předluženost, ke které bohužel dochází u čím dál více lidí, a to nejen v České republice. Finance či spíše jejich nedostatek jsou čím dál víc předmětem našich rozhovorů, nespokojenosti, dostávají se každým dnem do našich životů a často naše životy negativně ovlivňují. Působí na náš volný čas, způsobují jeho nedostatek, a tím pádem i jakési ochuzení v této důležité oblasti seberozvíjení, sebereflexe a relaxace. Taktéž nepříznivě ovlivňují mezilidské vztahy, zejména partnerské či přátelské. Finanční dluhy se ale mohou odrážet i ve společenských vztazích, člověk může získat nepříjemnou nálepkou dlužníka, které se těžko zbavuje. Tyto své domněnky bych chtěla ověřit výzkumem, což je hlavní důvod pro volbu již zmíněného tématu mé bakalářské práce. Nemenším důvodem je snaha toto téma více zviditelnit a poukázat na nebezpečí, jež s sebou osobní zadlužení přináší. Věřím, že má bakalářská práce má smysl a význam nejen pro mě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZADLUŽENÍ

Jak uvádí Petrussek (2011) vstupujeme v současnosti do nového období sociologie, do období jež Bauman nazval "modernitou bez iluzí". To, co bylo pevné a stabilní, co tvořilo tradiční řád, se rozpadlo a proměnilo se v pohyblivý písek. Baumanovská metafora, která varuje, že svět již není tak uspořádaný a přehledný, jaký býval dříve.

Osobní zadluženost je tématem velmi aktuálním. Tato práce se zabývá osobní zadlužeností z pohledu sociální práce. Dluhy zasahují do mnohých životů dnešních lidí zásadním způsobem. Špatná finanční situace ovlivňuje každodenní život předlužených lidí. Nemohou si dovolit spoustu věcí, po kterých touží. Často se dostanou až na hranici chudoby, přijdou o veškerý majetek. A bohužel mnohdy nejen o majetek, ale také o rodinu. Pokud se život začne točit jen kolem peněz a řešení dluhů, nutně to vyvolá další souvislosti v podobě zhoršených vztahů v rodině či narušených vztahů s přáteli. Člověka, kterého postihne exekuce, začne jeho okolí vnímat odlišně, dostane "nálepku" dlužníka. To vše jsou však vnější okolnosti. Nejhorší je pro postiženého člověka stres, který jde ruku v ruce s řešením špatné životní situace. Stres, jak víme, přináší i zhoršený celkový fyzický stav člověka. Stres vyvolává vnitřní konflikty, které následně vyvolávají obvykle konflikty vnější. Není tedy divu, že současná sociální práce vnímá dluhovou problematiku pozorně a snaží se celou tuto problematiku ucelit a vtělit do svého systému.

1.1 Vývoj zadluženosti českých domácností

1.1.1 Historie

Roku 1989 se dočkal český národ opět demokracie. Nadmíru sociální komunistický režim byl pryč a počáteční euforie 90. let se pomalu rozplývala, až se, zdá se, rozplynula úplně. Jednou z příčin je i neustálý boj o bydlení a práci, boj o peníze. Svoboda sebou přináší spoustu možností a také možnosti volby. V době komunismu se lidé nepotřebovali rozhodovat, moc možností neměli. Vnímám to jako jednu z příčin, která spoustu lidí ještě v dnešní době žene do záhuby. Otevřelo se široké spektrum možností, lidé chtějí všechno, ale nejsou schopni zodpovědnosti. Nebyli vychováni k tomu se samostatně zodpovědně roz-

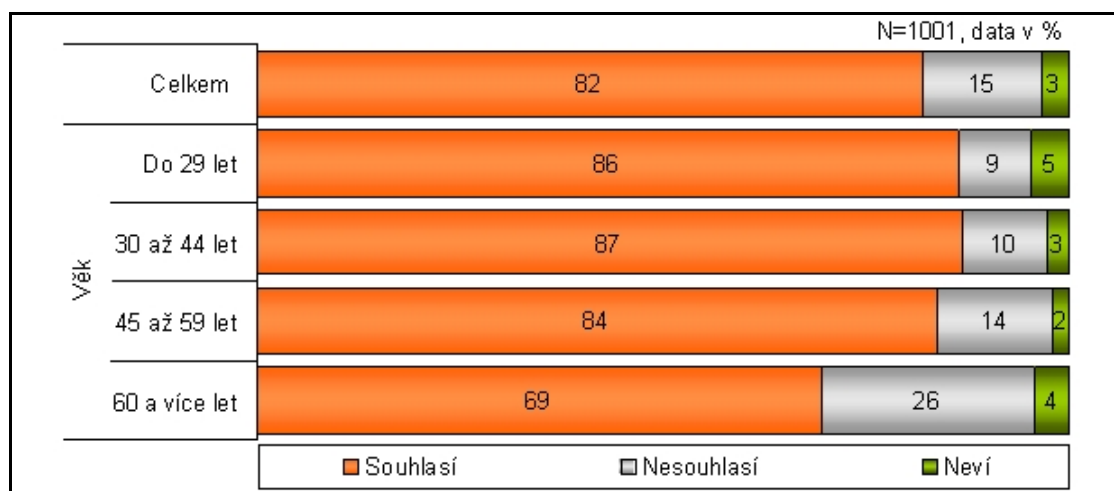
hodovat. Souvisí to i s financemi. Na školách peníze nebyly v osnovách. Zřídka je tomu dnes. To je kámen úrazu. Vzdělanost a zodpovědnost.

Z údajů Českého statistického úřadu (Dubská, 2012, [online]) či České národní banky (Vortelová, 2010, [online]) zjistíme, že zadlužování českých domácností od 90. let stoupla rychlým tempem. V posledních dvou letech se sice tempo nárůstu zpomalilo, nicméně stále se jedná o nárůst počtu sjednaných úvěrů a hypoték.

1.1.2 Dluh z morálního hlediska

Každý, kdo četl Charlese Dickense, si vzpomene na vězení pro dlužníky. Jeho dílo nám poskytuje evidenci o tom, jak byly ve své době dluhy vnímány společností. Uvědomíme si tak, že dluh byl po staletí vnímán jako jistý druh stigma. Dlužit a nesplácet znamenalo téměř jistě vězení, šlo o trestný čin.

Společnost Factum Invenio provedla v dubnu roku 2007 průzkum ohledně zadluženosti českých domácností a postojů lidí k půjčkám. Z jejich průzkumu vyplývá, že názory lidí na půjčky se změnily. Pokládají je za běžnou součást svých životů i životů ostatních (Život na dluh, 2007, [online]).



Graf č.1 "Souhlasíte s tím, že půjčka od banky je běžnou součástí dnešního života?" (Život na dluh, 2007, [online])

Pro pochopení tématu je důležité rozlišit dva pojmy, a to pojem zadluženost a pojem předluženost. Zatímco zadluženost je v dnešní době považována za morálně ospravedlnitelnou a je dokonce i žádoucím jevem pro ekonomickou situaci, pojem předluženost už znamená něco jiného. "Předlužení je nesplnění platebních povinností dlužníka a spěje k jeho ekonomické a psychosociální destabilizaci. Předlužení je dlouhodobě trvající proces, který prochází určitým vývojem a spěje k soukromému bankrotu. O předlužení nehovoříme jen tehdy, kdy po odečtení pevných životních nákladů nestačí již zbylá část měsíčního příjmu na placení splátek, nýbrž přináší s sebou i masivní sociální a psychické důsledky (Formy pomoci, 2007, [online])".

" Předluženost už je jev nežádoucí, nejen pro ekonomiku, která se tomuto jevu brání svými bankovními a nebankovními registry, ale i pro lidi samotné. Předluženost je vnímána jako jev nemorální. Člověk předlužený je vnímán svým okolím jinak než člověk zadlužený. V předluženém člověku začne okolí hledat důvody pro to, proč se dostal do své situace, začne vnímat jeho negativní stránky, dostane nálepku "může si za to sám".

1.2 Druhy úvěrů a jejich poskytovatelé

Nejčastějšími druhy úvěrů v České republice jsou úvěry hypoteční či úvěry ze stavebního spoření. Těmi lidé řeší svou bytovou situaci. Dále se jedná o úvěry spotřebitelské, které se řídí zákonem o spotřebitelském úvěru č. 321/ 2001 Sb. Těmito úvěry financují fyzické osoby své různé potřeby. Znamé jsou také kontokorentní úvěry či kreditní karty, jejichž výhodou (ale i nevýhodou) je možnost opakovaného čerpání úvěru. Jedná se o takzvané revolvingové úvěry. Existují také různé splátkové společnosti, jež nabízejí možnost koupit zboží na splátky. Poskytovateli těchto úvěrů jsou v lepším případě společnosti bankovní. Může se jednat ale i o společnosti nebankovní, u kterých je zvýšení riziko budoucích problémů. Lidé si často sjednají úvěr u nebankovního institutu, neseznámí se důkladně se smlouvou a v budoucnu jsou nemile překvapeni poplatky a sankcemi při pozdním splácení (Spotřebitelské úvěry, 2006, [online]).

1.3 Členění dluhů

Tato podkapitola se týká dluhů a jejich členění, přičemž celá podkapitola vychází z informační brožury Dluhová problematika (Christová, Machalíček, Syrovátková, 2008). Jak se autoři zmiňují, u nás neexistuje oficiální členění dluhů. Vycházejí tedy ze zahraničních zdrojů.

1.3.1 Dělení dluhů dle předmětu

- dluhy na nájemném,
- dluhy na službách spojených s užíváním bytu (elektřina, plyn, vodné),
- dluhy na výživném,
- dluhy vzniklé neplacením poplatků obci, státu a dalším organizacím (zdravotní či sociální pojištění, daně),
- dluhy vzniklé neplněním závazků ze smluv (splátky za nakoupené zboží, hypotéky).

1.3.2 Dělení dluhů dle situace vzniku

- dluhy vzniklé neplněním smluvních podmínek (např. neplacení nájemného či splátek úvěru),
- dluhy vzniklé neplněním povinností daných zákonem (např. neplacení výživného),
- dluhy vzniklé neplacením pokut (např. pokuta za jízdu "načerno" v MHD),
- dluhy vzniklé z ručení za půjčky,
- dluhy vzniklé za trvání manželství.

1.3.3 Členění dluhů dle zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu

Jediný zdroj pro jakýsi druh členění dluhů v České republice najdeme mezi zákony. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, paragraf 279, stanovuje přednostní pohledávky, které jsou uspokojeny v první řadě v případě exekuce prováděné srážkami ze mzdy (Zákon č. 99/1963 Sb., [online]). Těmi jsou:

- pohledávky výživného,

- pohledávky náhrady škody způsobené poškozenému ublížením na zdraví,
- pohledávky náhrady škody způsobené úmyslnými trestnými činy,
- pohledávky daní a poplatků,
- pohledávky náhrady přeplatků na dávkách nemocenského pojištění, důchodového pojištění, úrazového pojištění a důchodového zabezpečení (v účinnosti od 1. ledna 2008),
- pohledávky pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pohledávky pojistného na úrazové pojištění a pohledávky pojistného na veřejné zdravotní pojištění (v účinnosti od 1. ledna 2008),
- pohledávky náhrady za příspěvek na výživu dítěte a příspěvek na úhradu potřeb dítěte svěřeného do pěstounské péče,
- pohledávky náhrady přeplatků na podpoře v nezaměstnanosti a podpoře při rekvalifikaci,
- pohledávky náhrady přeplatků na dávkách státní sociální podpory,
- pohledávky regresní náhrady podle zákona o nemocenském pojištění,
- pohledávky náhrady mzdy, platu nebo odměny a sníženého platu nebo snížené odměny, poskytované v období prvních 14 kalendářních dnů a od 1. ledna 2011 do 31. prosince 2013 v období prvních 21 kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény.

1.4 Příčiny zadluženosti

Mezi nejčastější příčiny rostoucí zadluženosti českých domácností patří:

- snadnější dostupnost peněžních prostředků od bankovních a nebankovních společností (jejich vstřícnější postoj),
- silná marketingová politika těchto společností,
- stabilnější a relativně nízké úrokové míry,
- růst životní úrovně,

- změna životního stylu a preferencí (potřeba vlastního bydlení, rostoucí spotřeba),
- názorové změny obyvatelstva na zadluženost (Christová, Machalíček, Syrovátková, 2008).

Výše uvedené příčiny zadluženosti se mi zdají být nedostatečné. Jelikož jsem úplný seznam příčin zadluženosti v žádné literatuře nenašla, rozhodla jsem se čerpat z vlastních zkušeností získaných při výkonu mé práce. Mezi hlavní příčiny osobní zadluženosti člověka řadím následující:

Řešení bytové situace

Hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření tvoří největší objem všech půjček v České republice. Z morálního hlediska vzít si úvěr na bydlení není stigmatizující. Je mnohem výhodnější splácet půjčku na bydlení, je to investice, kdežto řešit bydlení například pronájmem, se nevyplácí. Peníze z nájmu jdou majiteli nemovitosti, zatímco při splácení úvěru se peníze vrací nám v podobě budoucího výhradního vlastnictví nemovitosti. S problémem bydlení se nejčastěji potýkají mladí lidé. Opouštějí v dospělosti své rodiče a nemají dostatek hotových peněz k přímé koupi bytu či domu. Zvolí si tak tento způsob řešení, který se jeví i jako řešení nejrozmumnější. Často tento problém s bydlením řeší i lidé po rozvodu.

Financování vzdělání

Tato investice může být pokládána za investici rozumnou. Vyšší vzdělání nám v ideálním případě v budoucnu zajistí vyšší příjem. Investice do vzdělání se tak může člověku mnohonásobně vrátit zpět.

Okamžité uspokojení potřeb

Typickým příkladem je koupě nového auta. V dnešní uspěchané době lze bez auta jen těžko fungovat. Vzít si úvěr či leasing na auto může být dobrou investicí, obzvlášť pokud je to pro člověka nutností. Může ho potřebovat ke své práci nebo mu auto umožní dojíždět bez problémů za prací. Výhodou spotřebitelských úvěrů je, že pokud si vezmeme úvěr, můžeme danou věc okamžitě používat. Pokud například potřebujeme kuchyňskou linku, vyhodnotíme nejspíše její koupi na úvěr jako odůvodněnou. Trvalo by nějakou dobu, než bychom na ni naspořili a nemohli bychom ji po celou dobu využívat. Takto vyřešíme situaci okamžitě.

Konzumní způsob života

Člověk si neustále něco přeje. Dnešní způsob života je konzumní. Mnoho lidí se nechá zlákat vidinou rychlého nabytí toho, co chtějí. Je přitom jedno, zda jde o luxusní dovolenou, nejnovější model mobilního telefonu či utrácení za značkové oblečení všeho druhu.

Zdravotní potíže

Dlouhodobější zdravotní potíže znamenají menší příjem. Pro tyto případy je důležité mít finanční rezervu, která by nám pokryla naše výdaje minimálně po dobu tří měsíců. Pokud nemáme naspořenou částku žádnou, obvykle se uchýlíme k půjčení se peněz na pokrytí našich výdajů.

Rodinné problémy

Rozvod může být příčinou budoucích dluhů jednoho z rozvádějících se (či obou). Dotyčný se může ocitnout bez dostatečných finančních prostředků, bez střechy nad hlavou. V kombinaci se stresem, který je zajisté doprovodným jevem každého rozvodu, je zaděláno na velké problémy.

Nezaměstnanost

Dlouhodobá nezaměstnanost je noční můrou všech. Ocitnout se bez pravidelného příjmu po delší dobu znamená potýkat se každý den s existenčními problémy. Do dluhové pasti se tak člověk dostane snadno. Bankovní instituce sice zřejmě půjčku nezaměstnanému neposkytnou, je zde ale bezpočet nebankovních společností, které situace využijí. Často se jedná o lichvu, člověk ale pod tlakem stejně půjčku přijme. Začne kolotoč, který lze jen těžko zastavit.

Neinformovanost

Do dluhu nás může dostat i špatná informovanost a vzdělanost týkající se půjček. Pokud podepíšeme smlouvu bez jejího řádného prostudování, můžeme se brzy velmi divit nad obrovskými úroky či smluvními pokutami. Pravidlem číslo jedna je tedy rozhodně nejednat ve spěchu a impulzivně, ale důkladně si smlouvu pročíst i se všemi podmínkami. Pokud něčemu nerozumíme, měli bychom se obrátit na osobu, která daným věcem rozumí.

Nečekané výdaje

Nečekané výdaje nás mohou překvapit. Nejčastějším příkladem může být porucha auta či jiné spotřební věci. Nutnost situaci řešit okamžitě může člověka přinutit získat finance formou půjčky.

Závislost na alkoholu a drogách, patologické hráčství

Alkohol, drogy i gambling obvykle ústí v nezaměstnanost, zhoršený fyzický i psychický stav člověka, nutnost hledat peníze na koupi těchto návykových látek či provozování hráčství. Bez stálého příjmu je půjčování si peněz s výjimkou krádeže jedinou možnou cestou.

Psychická nemoc

Člověk trpící psychickým onemocněním má menší šanci uspět na trhu práce. Tito lidé jsou také náchylnější k tomu o práci přijít, pokud se jejich nemoc náhle projeví. Ztráta zaměstnání znamená nižší příjem. A nižší příjem je počátkem k zadlužování se.

Dluhy ostatních osob

V dnešní době se lidé mohou dostat do postavení dlužníka i bez vlastního přičinění. Nemusí se nutně jednat o nezodpovědnou osobu. Nejčastějším příkladem je dluh způsobený manželem či manželkou dlužníka. Často se dostaneme do problémů i tehdy, pokud se rozhodneme ručit příbuznému či příteli. V případě, že dotyčná osoba své splátky nehradí včas a má delší zpoždění se splatností několika splátek, je pak na ručiteli, aby se postaral o splacení.

1.5 Jak situaci předcházet

Zadlužení se samo o sobě nepředznamenává budoucí problémy vyplývající z dluhů. Je k tomu zapotřebí i určitého chybného chování a jednání dlužníka. Dlužník podnikne několik chybných kroků, které ho zavedou do dluhové pasti. Které tedy jsou ony chybné kroky?

Chybou číslo jedna je nedostatečná či žádná finanční rezerva. Pokud člověk jen splácí své dluhy a zbytek peněz utratí, je to špatná cesta vedoucí ho téměř jistě do záhuby. Je nutné spořit byť jen malou částku. Druhým chybným jednáním je ignorování prvních příznaků, že se něco děje. Pokud člověk nevěnuje včas pozornost tomu, že závazky mu začínají přerůst přes hlavu, zahodí tím vlastně jedinou šanci svou situaci vyřešit schůdně bez negativ-

ních důsledků popsaných níže. Velmi častou chybou je neinformovanost vzniklá nedbalým chováním při stěhování se na jinou adresu. Každý člověk by si měl zabezpečit svou případnou korespondenci. Pokud se k dlužníkovi nedostanou dopisy či upomínky od věřitelů, ztrácí výhodu v podobě přehlednosti svých závazků. Ztratí představu o tom, kde a kolik peněz dluží. Běží mu z nesplacené částky vysoké úroky z prodlení. Neví, zda již pohledávka nebyla předána někomu dalšímu, například vymahačské firmě, či zda již není exekučně vymáhána. Poslední chybou je v případě již pokročilého stádia neplacení pohledávek neochota či nedbalost v komunikaci s věřiteli. Dlužník musí aktivně bojovat za to, aby u svých věřitelů vybojoval dostatek času k zaplacení svých dluhů a aby dluhy u věřitelů nadále nenarůstaly (Christová, Machalíček, Syrovátková, 2008).

Riziko nadměrného zadlužení snižují také takzvané úvěrové registry. V České republice působí čtyři úvěrové registry, dva z nich jsou bankovní a dva nebankovní. Centrální registr úvěrů, provozovaný Českou národní bankou, má v registraci fyzické osoby podnikající a osoby právnické. Tento registr je jako jediný veřejný. Druhým bankovním registrem je Bankovní registr klientských informací (BRKI), který registruje běžné účty občanů a fyzických osob podnikajících. Mezi nebankovní registr patří Nebankovní registr klientských informací (NRKI), kde jsou vedeny úvěrové závazky osob fyzických i právnických. Posledním registrem je sdružení SOLUS. Tento nebankovní registr je také jako jediný negativní, to znamená, že vede záznamy pouze o nezaplacených pohledávkách. Tyto registry poskytují společně, jež sjednávají úvěry, finanční obraz o klientovi. Z těchto registrů získají informace o bonitě a důvěryhodnosti klienta. Funguje to tedy jako jakási prevence i pro dlužníky samotné. Na základě prověření v registrech tak může společnost neposkytnutím dalšího úvěru klientovi zamezit jeho budoucím problémům. Vyhodnotí, že klient v případě sjednání další půjčky, by již nemusel být schopen své závazky splácet. Registry chrání nejen společnosti samotné, ale i potencionální klienty (Spotřebitelské úvěry, 2006, [online]).

1.6 Negativní důsledky zadlužování

Neplacení dluhů má dalekosáhlé následky nejen pro dlužníka samotného, ale i pro jeho rodinu a přátele. Největší komplikace samozřejmě nastávají při dlouhodobém neplacení dluhů. Čím delší doba nesplacení pohledávek je, tím jsou následky horší a tím více postihuje vzniklá situace i sociální okolí dlužníka.

Vzhledem k tomu, že stejně jako u příčin zadlužování se, ani u jeho negativních důsledků jsem nenašla dostatečný soupis pokud možno všech těchto důsledků, pokusila jsem se tento soupis vypracovat sama. Níže jsou popsány možné negativní dopady na život dlužníka:

Tíživá finanční situace

Na základě soudního rozhodnutí může být dlužníkovi strháván dluh z jeho mzdy nebo může být provedena exekuce z jeho konta. Je také možno strhávat dluh z jeho sociálních dávek či důchodu. Dlužníkovi pak zůstává velmi malý příjem, s kterým je téměř nemožné vyjít.

Somatické či psychické onemocnění

Dlouhodobý stres s sebou nese i zvýšené riziko onemocnění. Na člověku se to odrazí buď v podobě fyzického zhoršení jeho stavu nebo mohou neustálé problémy vyvolat i psychické onemocnění. Předlužení může vyvolávat stavy úzkosti, nespavost, podrážděnost, či dokonce deprese. Mohou se objevit u člověka i suicidální tendence. Mezi typické tělesné projevy spadají například bolesti hlavy či břicha.

V 60. letech provedli Holmes a Rahe klasifikaci životních událostí, které mohou mít negativní následky do budoucna v podobě stresu či zhoršeného zdravotního stavu. Těmto životním událostem přidělili určitý počet bodů. V klasifikaci je zahrnuta i vysoká půjčka peněz, které přidělili 31 bodů. Pro srovnání úmrtí partnera přidělili 100 bodů a rozvodu 73. I tak je jasné, že samotné půjčení si peněz je stresovým faktorem (Holmes and Rahe stress inventory, [online]).

Závislost na alkoholu či drogách a patologické hráčství nemusejí být jen příčinou předluženosti, mohou být i jejím negativním důsledkem. Dlužník nezvládne svou situaci a hledá útěchu v návykových látkách.

Exekuce na majetek

Na základě soudního rozhodnutí může exekutor zabavit dlužníkův majetek. Je to určitě velmi nežádoucí situace pro dlužníka. Přijít o svůj majetek není jednoduché. V případě exekucí na majetek se navíc o situaci dlužníka často dozví i jeho širší okolí. Mohou se o jeho situaci doslechnout kolegové v práci, jeho známí, sousedé, přátelé. Ve většině případů to změní pohled dlužníka okolí na jeho osobu.

Dopad na rodinu

Finanční problémy jdou ruku v ruce se spory s partnerem či partnerkou. Každodenní boj o peníze může přerůst v boj mezi partnery. Každý problém může zasáhnout partnerský vztah, dluhy nejsou výjimkou. Chování dlužníka se často změní a tím poznamenává jeho vztahy s okolím. Může začít lhát, podvádět či dokonce krást. Cítí zlost, stud, úzkost, únavu, nedokáže se soustředit a to se projevuje i navenek.

Zhoršené vztahy s příbuznými či přáteli

Obzvláště v případě, že si dlužník půjčil peníze i od svých příbuzných či přátel, mohou být vztahy výrazně narušeny. Dlužník je najednou pokládán za neschopného, nezodpovědného.

Odpojení od elektřiny, plynu, vody

V případě odpojení od zdrojů energie, je situace velmi vážná, obzvláště pokud je prostor obýván i dětmi dlužníka. Rodina se ocitne na pokraji chudoby, řeší existenční potíže.

Ztráta domova

Předposledním stupněm mezi negativními dopady dlužníka je ztráta střechy nad hlavou. Takovou situaci nemůže člověk zvládnout bez profesionální pomoci.

Uvěznění

Hlavně v případě uvěznění dlužníka je dopad na jeho rodinu obrovský. V případě společného jmění manželů se exekuce navíc netýká pouze povinného, ale i jeho manželky či manžela.

1.7 Dluhové poradenství

1.7.1 Poskytovatelé dluhového poradenství

Pro dlužníky se naštěstí v dnešní době rozšiřuje okruh bezplatné profesionální pomoci v podobě užitečných rad i přímé pomoci při řešení pohledávek s věřiteli. Jako ukázkou bezplatné pomoci jsem vybrala čtyři konkrétní organizace. O jejich existenci a práci se lze obšírněji dozvědět na jejich webových stránkách, které znamenaly i pro mne zdroj veškerých informací v této podkapitole.

Občanské sdružení STROP

Bezplatnou pomoc s dluhy poskytují zejména občanské poradny. Na webových stránkách Asociace občanských poraden (www.obcanskeporadny.cz), která sdružuje 40 občanských poraden z celé České republiky, lze nalézt také jejich seznam. Ve městě Zlín se dle seznamu Asociace občanských poraden nalézají Občanská poradna Strop. Své poradenské služby nabízí od roku 2007 a sídlí v centru města Zlína. "Posláním občanské poradny je umožnit osobám v tíživé životní situaci znát svá práva a povinnosti a umět hájit své oprávněné zájmy tak, aby ve spolupráci s občanskou poradnou nebo prostřednictvím sítě dostupných služeb našly řešení své situace. Cílovou skupinou občanského poradenství je každá osoba, která se ocitla v obtížné životní situaci a které chybí informace o jejích právech a povinnostech, možnostech řešení své situace a dalších dostupných službách." Cílem této občanské poradny je informovat klienta o jeho právech a povinnostech, pomoci mu řešit vzniklou situaci s využitím jeho vlastních schopností a v neposlední řadě upozorňovat i kompetentní instituce o problémech občanů. Občanské poradenství je poskytováno v 18 oblastech a pokaždé ve čtyřech stupních pomoci. Těmi jsou informace, rada, aktivní pomoc a asistence. Mezi hlavní principy poradny patří diskrétnost, bezplatnost, nezávislost a nestrannost. Občanská poradna se zabývá zejména problematikou sociálního zabezpečení, pracovněprávních vztahů, bydlení, rodiny a mezilidských vztahů, právního systému a právní ochrany, ochranou spotřebitele, řeší také majetkoprávní vztahy, finanční a rozpočtovou problematiku (www.strop-zlin.cz).

Občanská poradna Charity Zlín

Bezplatnou pomoc poskytuje také Charita České republiky. Ve Zlíně poskytuje tuto pomoc Občanská poradna Charity Zlín. Charita Zlín působí v regionu od roku 1991 jako nestátní nezisková organizace. "Posláním Občanské poradny Charity Zlín je poskytovat podporu a pomoc občanům, jejichž sociální a zdravotní stav je pro ně momentálně omezující a kteří svou nepříznivou životní situaci vnímají jako neodkladnou a nemohou ji zvládnout vlastními silami." Cílem poradny je pomoci lidem řešit jejich situaci aktivně a efektivně, poskytnout jim potřebné informace o jejich právech, podporovat potřeby a zájmy lidí. Poradenství je poskytováno nejen přímo v poradně, ale i v přirozeném prostředí občanů. Občan zde získá potřebné informace k řešení své situace, a to zejména informace týkající se soci-

álního zabezpečení, sociální podpory a sociální péče, informace o lidských právech, pracovněprávních vztazích. V neposlední řadě je zmíněno i dluhové poradenství. Respektuje základní principy sociálního poradenství, jimiž jsou nezávislost, nestrannost, diskrétnost, bezplatnost a respektování (<http://charitazlin.webnode.cz/chop/>).

Občanské sdružení SPES

Mezi další neziskové organizace zabývajícími se dluhovým poradenstvím patří občanské sdružení SPES. Jedná se o specializovanou poradnu pro dlužníky. Tato poradna se nachází v Olomouci. Zaměřuje se na přímou pomoc předluženým občanům formou poskytováním informací, jak situaci zvládnout vlastními silami a v mezích zákona. Zaměřuje se i na preventivní činnost, kterou je vzdělávání v této oblasti. Prostřednictvím různých projektů a seminářů vzdělává studenty i učitele středních škol, sociální pracovníky i širokou veřejnost. Od roku 2006 provádí tato poradna takzvané internetové poradenství a od roku 2007 bylo zahájeno v Olomouci i poradenství osobní (<http://www.pomocsdluhy.cz/>).

Obecně prospěšná společnost Člověk v tísní

Tato společnost coby obecně prospěšná společnost Člověk v tísní byla zaregistrována v roce 1999. "Obecně prospěšná společnost Člověk v tísní vznikla jako humanitární organizace s cílem pomáhat v krizových oblastech a podporovat dodržování lidských práv ve světě." Člověk v tísní pomáhá lidem s dluhy v rámci své terénní sociální práce. Terénní sociální pracovník "vede klienta k přijetí odpovědnosti za placení závazků - nájemného, služeb a podobně. Vyjednává se samosprávami a vlastníky bytů nejvhodnější přístupy k dlužníkům, iniciuje využití například institutu zvláštního příjemce dávky (náhradním příjemcem dávky je v takovém případě přímo majitel bytu, což zabraňuje dalšímu narůstání dluhu) nebo splátkových kalendářů." Tato společnost řeší také aktuální problém v podobě lichvy. "Pracovník vysvětluje klientům zhoubnost využívání lichvářských „půjček“ na vysoký úrok. Učí klienty vycházet s jejich příjmy, aby si půjčovat nemuseli. V případě potřeby spolupracuje s Policií České republiky (www.clovekvtisni.cz)."

1.7.2 Vývoj dluhové poradenství v České Republice

Dluhové poradenství v České republice zatím není systematické. Své poznatky může čerpat ze zahraničních zdrojů, například z Velké Británie či ze Spojených států, kde je tato problematika dopředu před námi. Dluhové poradenství u nás je zatím poskytováno spíše nahodile. Aby bylo poradenství co nejefektivnější, je nutné je dopodrobna rozpracovat a stanovit jistý systém. Systém pomoci by měl zahrnovat preventivní působení, zvyšování finanční gramotnosti napříč celou veřejností, podporu vzdělávání sociálních pracovníků a zpracování metodiky dluhového poradenství. Nevhodnější formou prevence jsou reklamní spoty v médiích, informační letáčky, přednášky na školách i přednášky veřejné. Aby bylo sociální dluhové poradenství účinné, prvotním cílem je důkladně proškolit sociální pracovníky, kteří se dluhovým poradenstvím zabývají. Pracovníci by se měli dokonale orientovat ve finanční a dluhové problematice, měli by znát příčiny i důsledky zadlužení, znát základní postupy při řešení situace i legislativu. Dlužníka a jeho situaci musí vnímat bez předsudků, nestranně. Míra zavinění ze strany dlužníka je vždy individuální. Sociální pracovníci nejen informují, ale poskytují i praktickou pomoc. Ta zahrnuje práci s rodinným rozpočtem dlužníka a koordinaci vyjednávání s věřiteli. Zatím nevyřešenou otázkou dluhového poradenství v České republice zůstává, zda má jít o oddělenou sociální službu či pouze o tento typ poradenství doplnit stávající poradenské služby. Zatím se u nás děje obojí (Christová, Machalíček, Syrovátková, 2008).

1.7.3 Fáze dluhového poradenství

Pracovníci Občanské poradny Plzeň stanovili šest fází v poskytování dluhového poradenství (Christová, Machalíček, Syrovátková, 2008):

1. fáze: Rozlišení, ve které fázi problému se dlužník obrací na poradnu

Fáze problému stanovili následující, přičemž každá fáze má své specifické možnosti řešení. Samozřejmě čím později dlužník svou situaci řeší, tím složitější je práce s jeho situací a tím méně úspěšný bude výsledek.

- 1) Uživatel přichází do poradny předtím, než si půjčí (např. jej zajímá skutečná výše nákladů spojených s daným úvěrem, chce pomoci při výběru z několika možných variant úvěrů).
- 2) Uživatel se přichází ptát z preventivních důvodů (mnohdy ani není pevně rozhodnut o tom, zda si skutečně půjčí).

- 3) Uživatel se nachází v situaci, kdy je již dlužníkem, ale situace není problematická.
- 4) Uživatel se nachází v situaci, kdy je dlužníkem s neschopností platit své závazky, ale situace je v samotném začátku a je poměrně jednoduše řešitelná.
- 5) Uživatel se nachází v situaci, kdy je dlužníkem s neschopností platit své závazky a situaci již delší dobu neřeší, tj. existuje zde již reálné nebezpečí exekuce.
- 6) Uživatel je obeznámen s tím, že byl soudem vydán příkaz k exekuci.

2. fáze: Motivace uživatele služeb

Pracovník musí znát důvody dlužníkovy zadlužení se. Pro tento případ byly stanoveny dvě základní skupiny zadlužení se, a to zadlužení se zdravé a nezdravé.

Mezi zdravé zadlužení patří půjčení si peněz pro řešení krizové situace, pro řešení bydlení, pro řešení výdajů, jež mohou člověka ohrozit existenčně. Také řádně promyšlená půjčka zde patří. Ovšem ani zdravé zadlužení nezajistí, že budoucí splácení bude probíhat bezproblémově. Může se vyskytnout neočekávaná životní situace, která může vše změnit.

Mezi nezdravé zadlužení patří úvěr, kterým si člověk opatří například nadstandardní vybavení do své domácnosti nebo se snaží si pořízením určité věci udržet svůj sociální status. Nezdravé je také pořízení si úvěru na splacení jiného či na uspokojení své potřeby, která ale není akutní (nejčastějším příkladem je dovolená na splátky).

Lidé, kteří se nezdravě zadluží, jednají často emocionálně a impulzivně. Lze se domnívat, že jsou k tomu i predisponováni svými osobnostními rysy.

3. fáze Zařazení dlužníka do příslušné skupiny dlužníků

Občanská poradna Plzeň určila na základě charakteristických znaků tři specifické skupiny dlužníků:

- 1) technická delikvence:
 - dlužník může zaplatit, ale zapomněl
 - dlužník zaplatit chce, ale nemá momentálně na zaplacení
 - dlužník se nachází v situaci, ve které není možné se přizpůsobit požadavkům věřitele
 - ostatní technické důvody (například špatně provedená platba)

⇒ v těchto případech je možné nalézt optimální řešení situace, neboť věřitelé jsou většinou technickou delikvencí schopni tolerovat

2) vědomé neplacení:

- dlužník zaplatit nemůže a svou situaci neřeší
- dlužník zaplatit nechce

⇒ v těchto případech již věřitelé tolerantní nebývají a spor se řeší soudní či mimosoudní cestou

3) ostatní případy:

- profesionální dlužník
- dlužník lehkovážný a nezodpovědný
- dlužník, který se dostal do své situace z objektivních příčin (nejčastěji jde o ručitele)
- dlužník finančně negramotný

4. fáze Analýza závažnosti dlužnickovy situace

Sociální pracovník spolu s klientem provede analýzu závažnosti situace. Ta zahrnuje zjištění stavu pohledávek u všech věřitelů a sepsání jejich seznamu. Je třeba analyzovat smlouvy, které dlužník s věřiteli uzavřel. Jen tak zjistí možné sankce či další nevýhodná ujednání, jež dlužník s věřitelem uzavřel. Dlužník by měl také dodat veškeré další dokumenty, jež s dluhy souvisejí. Veškerou korespondenci s věřiteli, případné oznámení o výkonu rozhodnutí či exekučním řízení a podobně. Po analýze následují první kontakty s věřiteli.

5. fáze Základní pravidla pro vyjednávání s věřiteli

- neodkládat jednání s věřiteli a o všem je informovat
- nevyrovnávat závazek přednostně u jednoho věřitele
- platby věřitelům by měly být jednoznačné a je nutné uschovat doklad o platbě
- je nutné pokračovat v platbách, přestože věřitel nesouhlasil s počáteční nabídkou
- uschovávat veškerý materiál o komunikaci mezi dlužníkem a věřitelem
- nenechat se odbýt řadovými pracovníky, dožadovat se jednání s nadřízeným

6. fáze Právní a finanční zhodnocení alternativ pro řešení dlužnickova problému

Pracovník musí znát příslušnou legislativu, aby mohl dlužníka náležitě ochránit v případě porušení jeho práv. V této fázi pracovník provede analýzu příjmů a výdajů dlužníka. V

zahraníčí již funguje přístup zvaný "tvorba rodinného rozpočtu". Tato metodika se u nás již také využívá. Aktuální rodinný rozpočet se dokládá k návrhu splátkového kalendáře věřiteli. Věřitele lze pak snáze přesvědčit o tom, že dlužník opravdu chce splnit své závazky.

1.7.4 Možnosti řešení předlužení

Po prostudování veškerých materiálů shora uvedených mezi kroky k řešení předlužení náleží:

- vyhledat co nejdříve odbornou pomoc
- vytvořit si vlastní rodinný či osobní rozpočet s cílem snížit své výdaje (viz Příloha I Rodinný rozpočet; Půjčujte si s rozumem, 2009, [online])
- snažit se zvýšit své příjmy např. pomocí přivýdělku
- zavčas vyjednat s věřiteli splátkový kalendář
- požádat soud o oddlužení se na základě insolvenčního zákona (Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení)

2 VLIV OSOBNÍ ZADLUŽENOSTI NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

"V zaměstnání člověk musí pracovat; to znamená, že vlastně nežije, protože svůj čas prodal zaměstnavateli. Zato po práci, ve volném čase, člověk začíná teprve žít jako člověk sám pro sebe a pro svoji rodinu (Sokol, 2007, [online])."

2.1 Definice volného času

Definice volného času existuje opravdu mnoho. Jednu z definic vytvořili také Průcha, Walterová a Mareš: "Volný čas je možno chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil (In Pávková, 2008)". Jak Pávková (2008) dále uvádí, je to doba, u které si sami svobodně volíme, jakými činnostmi tuto dobu naplníme. Tyto činnosti děláme dobrovolně a s radostí, přinášejí nám uspokojení a uvolnění.

Pro účel této práce je vhodnou definicí také následující dle Hofbauera (2004), kdy volným časem je "čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život."

Definovat volný čas lze i prostřednictvím základních rysů volného času, jež stanovil Dumazedier (In Hofbauer, 2004). Těmito základními rysy jsou: svobodná účast na volnočasových aktivitách, bezprostřední "neužitečnost", poskytování radosti a uspokojování osobních potřeb.

2.2 Důležitost volného času v životě člověka a celé společnosti

Dle Hofbauera (2004) je volný čas aktivizujícím činitelem v životě člověka, není jen pouhým průvodním jevem. Oslabení či vymizení volného času může život zplošťovat.

Jednou z nejdůležitějších funkcí volného času je odpočinek (Hofbauer, 2004), který je nutný k regeneraci pracovních sil. Odpočinitý člověk má zajisté lepší pracovní výsledky než člověk fyzicky a psychicky unavený. Odpočinitý člověk lépe zvládá mezilidské vztahy, a to nejen na pracovišti. Společnost by tedy měla investovat dostatek prostředků do volnočasových zařízení. Je to investice do budoucna, která se bohatě vyplatí. Regenerace fyzických i psychických sil, kterou člověk získá jen v průběhu svého volného času, je velmi význam-

ná pro celou společnost. Volný čas funguje jako jakýsi prostředek ke zbavení se únavy, k odstranění fyzických či nervových poruch, jež byly vyvolány napětím či výkonem povinností, zejména prací.

Další významnou funkcí volného času je možnost získávání nových vědomostí a dovedností (Hofbauer, 2004). Tato funkce je také přínosná nejen pro daného člověka, ale v širším hledisku přináší užitek celé společnosti. Nové vědomosti a dovednosti, které člověk získává ve svém volném čase, příznivě působí na rozvoj celé jeho osobnosti. Člověk se kupříkladu spoluúčastí na kulturním životě rozvíjí jak kulturně, tak i sociálně. Nově nabyté vědomosti pak uplatňuje v dalších oblastech svého života, mimo jiné i v oblasti pracovní.

Význam volného času lze spatřovat i v jakési kultivaci mezilidských vztahů. Volný čas lze využít k rozvoji pozitivních sociálních vazeb. Jako příklad vezměme v úvahu vztah rodiče ke svému dítěti. Sociální prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, ovlivňuje i způsob využívání jeho volného času. Rodina ovlivňuje volný čas svých dětí velmi znatelně, děti ve svých rodičích spatřují svůj vzor. Pokud rodiče nevěnují svým dětem dostatek času a neprojevují zájem o volný čas svých dětí, jejich výchovná funkce selhává. Děti mohou následně trávit svůj volným čas jednak s nežádoucími vrstevníky a jednak i nežádoucím způsobem. Může jít o potulování se venku a vandalismus. Nadměrné sledování televize či trávení času na internetu není pro dítě jen přínosem. Dozví se sice spoustu zajímavých věcí, ale zároveň narazí i na věci, které mu mohou poplést hlavu a svést na špatnou cestu. Chudé využívání volného času způsobuje u dětí poruchy chování. Volný čas by měl být prostředkem ke zkvalitňování vztahu mezi rodičem a dítětem. Pokud je ho ale ze strany rodiče málo, vztah mezi nimi se nerozvíjí a způsob trávení volného času u dítěte není obvykle příliš přínosný (Hofbauer, 2004).

Další funkcí volného času je zábava, rozptýlení, které regeneruje naše psychické síly (Hofbauer, 2004).

Volný čas vnímají lidé jako důležitou součást svého života, což potvrzuje i výzkum realizovaný v roce 2003 Centrem pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR. Pro 34% respondentů byl volný čas velmi důležitý, pro 40% spíše důležitý, a jen pro jednu pětinu byl nedůležitý (Rezková, 2003, [online]).

2.3 Historie volného času

Volný čas v dnešním chápání má za sebou krátkou historii. Dumazedier (In Hofbauer, 2004) sice připouští, že volný čas byl součástí života člověka již v dobách antických, ale masový rozvoj volného času začíná až ve století 19. a 20. Rozsah volného času se významně zvýšil až ve 2. polovině 20. století. Tehdy vznikají i specifické prostředky a postupy pro využívání volného času.

V 1. polovině 19. století průměrná denní pracovní doba činila 12 - 14 hodin. Klesla až na 8 hodin denně. Koncem 20. století byla průměrná denní pracovní doba v České republice 8,5 hodin. Důsledkem toho volný čas svým rozsahem zaujímá v životě člověka první místo, dále nejvíce času věnujeme uspokojování základních životních potřeb, práci pak věnujeme nejméně času (Hofbauer, 2004).

Osmihodinová pracovní doba se obecně prosadila až po První světové válce. Toto zkracování pracovní doby umožnila hlavně zvyšující se mechanizace práce. Důsledkem toho bylo, že bylo potřeba méně pracovní síly, a bylo tak možné pracovní dobu zkrátit. Stroje snížily poptávku po pracovní síle, zvýšily produktivitu práce, zároveň ale nenechaly člověku ani chvíli oddechu. Od poloviny 50. let práce ubývá, evropské země ale chtěly udržet plnou zaměstnanost a snažily se věc vyřešit zkracováním pracovní doby. Množství volného času tak dramaticky narostlo (Sokol, 2007, [online]).

Dnes se ale skutečná pracovní doba opět prodlužuje. Lidé vyhledávají přesčasy, hledají si druhé zaměstnání. Je to v důsledku zvyšování nákladů a zadlužení se. Množství volného času se narůstající pracovní dobou začíná opět tenčít.

2.4 Faktory ovlivňující volný čas

V časopise Centra pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR autoři zmiňují některé faktory ovlivňující trávení volného času. Mezi nimi je zmíněna i finanční dostupnost. Dalšími jsou pak věk či pohlaví, úroveň vzdělání, sociální postavení, profese, charakter člověka, jeho zdravotní stav, velikost a vliv primární i současné rodiny, množství volného času a v neposlední řadě i prostorová dostupnost volnočasových aktivit (Šafr, Patočková, 2010, [online]).

Množství peněz a času investovaných do volného času je jedním z kritérií, podle kterých lze určit úroveň dané společnosti. Čím více peněz a čím více času se investuje do volného času, tím je daná společnost na vyšší úrovni. Tohle tvrzení lze zřejmě stáhnout i na konkrétního člověka. Člověk, který má dostatek peněz a času na trávení svého volného času, by měl mít vyšší socioekonomickou úroveň než člověk, který do svého volného času neinvestuje vůbec a volný čas v podstatě nemá.

"Zhoršující se situace nemalé části dospělé populace, rostoucí životní nejistota a klesající schopnost pokrýt finanční náročnost se promítala také do života rodin a jejich dětí ve volném čase (Hofbauer, 2004)". Jako příklad uvádí situaci v první polovině 90. let v Belgii, Španělsku či Francii. Lidé si začali odříkávat dovolenou nebo o dovolené zůstávali doma. Začali pracovat na přechodný pracovní úvazek. To vše se promítalo do způsobu využití jejich volného času.

U nás dnes vzniká u dospělých potřeba druhého zaměstnání, jehož důsledkem je omezené množství volného času. Čím dál méně lidí hodnotí svou životní situaci jako uspokojivou, zvyšuje se počet lidí, kteří svou životní situaci považují za nízkou. Rodiny v důsledku toho omezují některé volnočasové aktivity, např. návštěvu kin a divadel, nákup knih, různé kurzy, účast dětí na letním táboře ad. (Hofbauer, 2004).

"Těživým paradoxem současné společnosti, nežádoucím rozšířením volného času a současně jeho negací je nezaměstnanost (Hofbauer, 2004)".

2.4.1 Osobní zadluženost a množství volného času

Říká se, že dnes lidé mají více volného času než dříve. Otázkou je, co znamená ono dříve. Zřejmě máme více volného času než ve středověku, na druhou stranu ve srovnání s koncem 20. století se mi zdá, že u většiny lidí volného času ubývá.

Souvisí to se změnou režimu, která koncem 20. století nastala. Lidé více pracují, aby se uživil, aby měli peníze na vlastní bydlení a na své potřeby. Nežijeme v sociálním státě, nebo přinejmenším ne v tak sociálním jako dříve. Nikdo nedostane nic zadarmo, lidé si musejí sami hledat práci a pokud si ji nenajdou, nikdo jim nepomůže. Jsou samozřejmě výjimky. Tato nutnost postarat se sám o sebe či o svou rodinu, nutí spoustu lidí trávit více času v práci, což s sebou pochopitelně přináší několik problémů.

Životní úroveň se zvyšuje. Člověka pak napadne, že tedy máme více volného času, ale je tomu bohužel mnohdy naopak. Vydělané peníze neinvestujeme do svých koníčků, ale pokrýváme jimi ony nezbytné životní náklady i vícenáklady. Čím vyšší životní standard máme, tím obvykle máme méně volného času. Zvyšující náklady je třeba z něčeho hradit. Lidé často řeší tyto zvyšující se náklady, ale mnohdy i základní životní náklady na bydlení, půjčkami, hypotékami či kreditními kartami. Samozřejmě na přechodnou dobu. To si aspoň většina lidí říká. Dostává se tak ale do bludného kruhu dluhů. Čím víc si půjčím, tím více musím splácet, tím více musím pracovat, tím méně mám volného času.

Množství volného času se snižuje s věkem, manželstvím, prací a dětmi. Někteří autoři tvrdí, že množství volného času není závislé na osobním bohatství. Já si myslím, že v dnešní době tomu tak není.

Centrum pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR provedlo v listopadu roku 2009 výzkum týkající se volného času obyvatel České republiky. Z výzkumu vyplývá, že v roce 2009 třetina respondentů měla ve všední dny 3 až 4 hodiny volného času, čtvrtina pouze 1 až 2 hodiny volného času a jedna pětina měla naopak 5 až 6 hodin volného času. O víkendových dnech měla čtvrtina dotázaných 10 až 14 hodin volného času, čtvrtina 7 až 9 a další čtvrtina pouhých 5 až 6 hodin (Šamanová, 2009, [online]).

2.4.2 Osobní zadluženost a kvalita stráveného volného času

Na kvalitu volného času může mít vliv spousta faktorů. Mezi nimi vzdělání, zaměstnání, kvalifikace a v neposlední řadě také finanční zajištění. Příjem člověka ovlivňuje druh volnočasových aktivit, kterými svůj volný čas tráví.

Peníze a jejich nedostatek zkrátka hraje roli jak v množství volného času, tak i ve způsobu trávení volného času. Spousta volnočasových aktivit stojí nějaké peníze, ať chceme či nechceme. Není tedy divu, že nejobvyklejší současné volnočasové aktivity nestojí mnoho peněz - sledování televize, trávení času s rodinou či přáteli, čtení a počítač. Z průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění z roku 2009 vyplývá, že vůbec nejobvyklejší volnočasovou aktivitou u nás je sledování televize (Šamanová, 2009, [online]).

Výše uvedená činnost nás sice nic nestojí, ale zároveň jde jen o jakési neplnohodnotné "zabíjení" času. Nevzděláváme se, nepřináší nám to osobní užitek, nejde o rozvoj osobnosti, jenž je jednou z hlavních funkcí volného času.

Nedostatek peněz může vést ke zhoršování kvality způsobu trávení volného času. Není to ale samozřejmě pravidlem. Čtení knih nás také nic nestojí, a přesto nás to obohacuje duševně i vědomostně.

Důležitý je i rozvoj osobnosti po fyzické stránce. Sportovní vybavení je obvykle ale dosti drahé. Například lyžování v zimním období je dosti nákladnou činností. Lyžařská výbava je počáteční investicí. Pak ale následují další výdaje s tím spjaté. Samotná cesta do hor, nákup permanentek. Mnoho lidí si tuto činnost v dnešní době nemůže dovolit.

Velmi zajímavý mi přijde výsledek výzkumu z roku 2007, který je popsán v časopise Naše společnost. 35% respondentů uvedlo, že ve svém volném čase přemýšlí o práci a 29% se cítí uspěchaně i ve svém volném čase. Jak autoři článku uvádí, tento trend je typický pro obyvatele postkomunistických zemí. Je velmi smutné, že se do našeho volného času promítá stres z pracovních povinností, funkce odpočinku ve volném čase tak nemůže být dostatečně naplněna (Šafr, Patočková, 2010, [online]).

2.4.3 Osobní zadluženost a osoby, s kterými trávíme volný čas

Člověk, který řeší své dluhy a nedostatek financí, nejen že nemá mnoho volného času a nemůže do svého volného času mnoho finančně investovat, také jeho sociální život tím trpí. Nemá mnoho času stýkat se ve svém volném čase s kamarády, příbuznými či spolupracovníky. Zadlužený člověk věnuje nejspíš veškerý svůj volný čas své rodině a dětem, pokud nějaké má. Pokud ne, je zřejmě sám se sebou.

Pro děti zadlužených rodičů může mít nedostatek jejich volného času způsobeného nadměrnou prací nežádoucí důsledky. Rodiče na své děti nemají čas, v důsledku toho se o ně málo zajímají. Nemohou tak ovlivnit zaměření, obsah či rozsah zájmů svých dětí. "Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti (Hofbauer, 2004)". Sociální nejistota nutí rodiče řešit prioritně existenční otázky a volnočasové aktivity dětí se tak stávají méně dostupnými.

2.4.4 Osobní zadluženost a prostor, kde trávíme volný čas

Můžeme předpokládat, že prostor, kde zadlužený člověk tráví svůj volný čas se zužuje. Většinu volného času pravděpodobně tráví doma sám či se svou rodinou. Do kina či diva-

dla bude chodit ve velmi omezené míře. Také si odřekne návštěvu restaurací a barů. Nemůže si dovolit měnit prostředí, jelikož každá cesta něco stojí. Místo výletů a cestování tak bude volit spíše domácí práce, zahrádku či procházky po okolí.

3 VLIV OSOBNÍ ZADLUŽENOSTI NA UTVÁŘENÍ SOCIÁLNÍCH VZTAHŮ

Sociální vztahy jako vztahy mezi lidmi jsou těžištěm zkoumání sociologie. Podrobněji zkoumá sociální vztahy hlavně sociální psychologie.

3.1 Definice pojmů

Pro vztahy mezi člověkem a člověkem existuje jistá nejednotnost v terminologii. Uvádím přehled těch nejčastějších pojmů popisujících druh lidského vztahu s tím, že v této práci je v širším slova smyslu použito hlavně pojmu vztah sociální. V užším smyslu používám pak pojem vztah osobní či interpersonální.

3.1.1 Sociální vztahy

Tato práce se zabývá vlivem osobní zadluženosti na utváření sociálních vztahů. V průběhu socializace každý jedinec vstupuje do řady sociálních vztahů. Konkrétně nás zajímají sociální vztahy probíhající v rámci malé skupiny. Malou skupinu tvoří dle Nakonečného (2009) "osoby, které se navzájem znají, navzájem spolu komunikují a jsou formálně nebo neformálně integrovány nějakým společným cílem." Mezi malé skupiny tak můžeme zařadit dyadu, rodinu, pracovní kruhy, sousedské či přátelské. Malou skupinu lze vymezit následujícími znaky:

- navzájem integrující se jedinci v rámci společných norem;
- kteří se vzájemně znají a vstupují do interakcí v rámci propojených rolí;
- vyvíjejí společnou činnost v rámci společných cílů. (Nakonečný, 2009)

3.1.2 Interpersonální vztahy

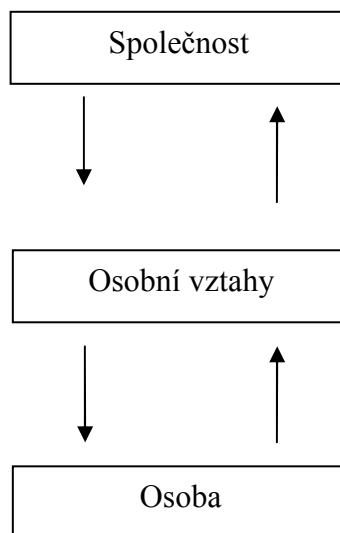
Interpersonální vztahy jsou takové vztahy, ve kterých vystupují jedinci ve svých specifických kvalitách, jedinci, kteří se osobně znají a je mezi nimi citové pouto, ať už pozitivní, například ve formě přátelství, či negativní, například ve formě nenávisti (Nový, 2002).

3.1.3 Osobní vztahy

V knize Sociální psychologie autoři odkazují na práci Harolda H. Kelleyho "Personal relationships" z roku 1979 (In Výrost, Slaměník, 1997). Jak autoři uvádějí, v této práci se objevil pojem "osobní vztahy", který souhrnně označoval individuálně významné vztahy jedince k jeho nejbližším osobám. Kelley definuje: "Za blízké je možno považovat ty osobní vztahy, prostřednictvím kterých osoba ovlivňuje jiné osoby často, silně, v různých sférách činnosti a relativně po dlouhou dobu." Problémem je, že neexistují přesná kritéria, která by odlišila vztahy blízké od těch méně blízkých. Tradičně se za blízké vztahy pokládalo jen pár druhů mezilidských vztahů. Jde zejména o vztah manželský a vztah rodič-dítě. Mezi blízké vztahy můžeme zařadit i vztah partnerský, přátelský, vztah příbuzenský. Mezi blízké vztahy ale může patřit i vztah ke spolupracovníkovi. Je to individuální.

3.2 Faktory ovlivňující sociální vztahy

Osobní vztahy jsou ovlivňovány osobními i sociálními faktory, mají vlastní vnitřní dynamiku a zpětně ovlivňují jak osobní, tak i sociální sféru. Svě úvahy Kelley (1979) ztvárnil graficky v následujícím schématu (In Výrost, Slaměník, 1997):



Obr.1 Grafické schéma -
osobní a sociální sféra

Osobní vztahy jsou ovlivňovány nejen širším sociálním prostředím, ale i kulturou, geografickými či klimatickými podmínkami, lokalitou.

3.3 Funkce sociálních vztahů

Rodina poskytuje člověku již od narození ochranná křídla, v rodině člověk získává první zkušenosti a seznamuje se jejím prostřednictvím se svým životním okolím. Později člověk přináleží do školní skupiny, poté pracovní, zakládá svou vlastní rodinu. Základní funkcí všech malých skupin je uspokojování sociálních potřeb člověka. Skupina také poskytuje danému člověku jakýsi referenční rámec pro jeho postoje a jednání, utváří se tak jeho vlastní sociální realita a sociální role. Sociální vztahy nám poskytují zpětné vazby (Nakonečný, 2009).

3.4 Vývoj osobních vztahů

Osobní vztahy jsou dynamické. Vznikají, vyvíjejí se, proměňují se i zanikají. Osobní vztah vzniká tehdy, když dvě osoby na sebe vzájemně působí v několika po sobě jdoucích situacích (Thibaut, Kelley, 1959, In Nakonečný, 2009).

Thibaut a Kelley (1959, In Hayesová, 2003) stanovili 4 stádia dlouhodobých vztahů:

1. výběr partnera
2. vyjednávání
3. zavázání se
4. institucionalizace

Duck (1988, In Hayesová, 2003) zahrnul do procesu dezintegrace vztahu čtyři fáze:

1. Intrapsychická fáze
 - Projevuje se první nespokojenost jednoho z partnerů
 - Vyhodnocuje všechny výhody a nevýhody

- Pokud vyhodnotí situaci tak, že nemá smysl ve vztahu pokračovat, následuje druhá fáze
2. Dyadická fáze
- Zapojuje se i druhý partner, který je často odmítavým chováním svého partnera šokován
 - Rozhodnou-li se oba vztah ukončit, následuje třetí fáze
3. Sociální fáze
- Pár oznámí svůj rozchod svému okolí
 - Pár pocítuje společenské důsledky změny
 - Pokud se nikomu nepodaří problém mezi partnery vyřešit, následuje čtvrtá fáze
4. Fáze úpravy hrobu
- Partneři se vyrovnávají s rozchodem
 - Sdělují blízkým svou verzi rozchodu

Mohaupt (1998, [online]) upozorňuje na intrapersonální provázanost vztahů. Jako modelovou situaci využil rozchod s partnerem. Do rozchodu s partnerem byl pro dotyčného jeho partnerský vztah v životě nejdůležitější. Po rozchodu se ale dotyčný člověk upne k příteli a přátelský vztah je pro něj důležitější než jakýkoli jiný.

3.5 Vliv osobní zadluženosti na utváření sociálních vztahů

3.5.1 Konflikt ve vztahu

Konflikt je spor, který je vyvolán neslučitelnými, různě významnými cíly. Podstatou konfliktu je vždy určitý rozpor, nesoulad, neshoda. Tyto rozpory mohou být více či méně závažné. Konflikty se stupňují do otevřených střetů, které bývají provázeny vzájemným trestáním. Následkem toho je deformované interpersonální vnímání, které je příčinou zvyšování intenzity vzájemného trestání. Vytvoří se tak bludný kruh vzájemného trestání, z něhož se jen těžko hledá východisko. Lidé se navzájem vidí v čím dál horším světle, začínají se

přímo nenávidět a mohou vůči sobě projevovat i známky agrese. Postupně vzniká tendence z interakce vystoupit. U manželského páru se řešením může stát rozvod (Nakonečný, 2009).

Psychologie rozlišuje konflikty vnitřní a vnější. Vnitřní konflikty bývají vyvolány dvěma neslučitelnými tendencemi, jakými jsou apetence a averze či mezi dvěma stejně silnými apetencemi a averzemi. Vnější konflikty jsou dále děleny na interpersonální a meziskupinové. Nás zajímají konflikty vnější interpersonální. Interpersonální konflikty v dyadě mají své specifické znaky oproti interpersonálním konfliktům uvnitř malé skupiny. Interpersonální konflikty v dyadě mají následující znaky (Filley, 1975, In Nakonečný, 2009):

- nejméně dvě osoby jsou v interakci;
- interakce jsou často zaměřeny na to ovládnout, ovlivnit nebo potlačit druhou osobu, aby mohly být prosazeny vlastní zájmy;
- osobami vykazované akce či reakce jsou ve vzájemném protikladu.

3.5.2 Vztah k sobě samému

Osobní zadluženost ovlivňuje i to, jak člověk vnímá sám sebe. Svou situaci může pociťovat jako své osobní selhání. Ztráta důvěry v sebe samého, podceňování svých vlastních schopností, strach z budoucnosti, to vše jsou věci projevující se negativně i do vztahů s ostatními lidmi. Změna v chápání svého vlastního já daného člověka může přeměnit jeho vztah k jinému člověku. Komu věnoval své sympatie, může se mu náhle zdát nesympatickým. Naopak kým opovrhoval, může ho spatřit v jiném světle.

3.5.3 Vztah rodič - dítě

Zadlužení rodiče mívají málo času na své děti. Nemají čas se jim dostatečně věnovat, jelikož tráví hodně času v práci. Nad rámec průměrné doby strávené v práci. Řeší vzniklou situaci, musejí se potýkat s každodenním bojem o peníze a pokrytí základních životních potřeb svých a svých dětí. Vztah rodiče s dítětem je tak vážně narušen. Dítě od svého rodiče nedostává dostatek lásky, péče a zájmu. Obzvláště pokud se rodina rozpadne, dítě může přijít o vztah s jedním z rodičů, vztah se tak buď úplně rozpadá anebo je silně emočně narušen.

3.5.4 Vztah partnerský či manželský

Řešení finanční situace se může stát tvrdou zkouškou pro partnerský či manželský vztah. V této zkoušce jen málokterý vztah obstojí. Nepříjemná situace vyvolává hádky mezi partnery, může znamenat ztrátu důvěry. Zadlužený partner se obvykle začne chovat jinak, zastírá či lže o vzniklé situace, protože má strach přiznat sobě i svému partnerovi pravdu. Hádky a lži ve vztahu jsou obvykle počátkem jeho konce. Jednou ztracená důvěra v partnera se jen těžko obnovuje. V nejvážnějších případech u předlužených lidí dochází k rozvodu, tedy k rozpadu vztahu. Rozvod či rozchod partnerů může být jednak následkem předlužení, jednak i příčinou zadlužení.

3.5.5 Příbuzenské vztahy

Rodina může začít vnímat svého předluženého člena jako neschopného či nedůvěryhodného. Předlužený člověk se může stát černou ovčí rodiny. Vztahy předluženého člověka ke členům jeho rodiny jsou tak narušeny, záleží na okolnostech, zda a za jak dlouho se vyléčí.

3.5.6 Přátelské vztahy

Půjčky mezi přáteli obvykle znamenají konec dobrých vztahů, zejména v případech kdy zadlužený člověk není schopen půjčku dlouhodobě vrátit.

Zadlužený člověk tráví více času v práci a má méně času na své blízké i na své přátele. S kamarády se vídá zřídka, čímž vztahy mezi dlužníkem a jeho přáteli stagnují, nevyvíjejí se.

Pokud se přátelé dozvědí o dluzích daného člověka, mohou se k němu otočit zády a odsoudit jeho činy.

3.5.7 Sousedské vztahy

Nezřídka se stává, že případné exekuci dlužníka jsou svědky i jeho sousedé. Začnou si mezi sebou "šuškat" a dlužník je tak snadným terčem.

3.5.8 Pracovní vztahy

Pracovní vztahy mohou zaznamenat jisté zhoršení v důsledku dvou faktorů. Jednak zadlužený člověk žije ve velkém stresu a vypětí, což se odráží nejen na výsledcích jeho pracovní

činnosti, ale i na jeho projevech chování. Zadruhé se mohou změnit postoje kolegů i nadřízených k zadluženému člověku. Ztratí důvěryhodnost, je pokládán za nezodpovědného a impulsivního.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

4.1 Cíle výzkumu

Cílem tohoto výzkumu je získat odpověď na hlavní výzkumný problém a podpořit či vyvrátit následující hypotézy, a to prostřednictvím sběru výzkumných dat a jejich následným vyhodnocením. Výzkumná data se budou týkat osobních dluhů respondentů, jejich zkušeností s vlastním volným časem a s jejich mezilidskými vztahy.

4.2 Výzkumný problém

Výzkumný problém určuje orientaci výzkumu a je následující: "Má osobní zadluženost člověka negativní vliv na kvalitu trávení jeho volného času a na kvalitu jeho mezilidských vztahů?"

Jelikož je tento výzkumný problém příliš obsáhlý, je třeba jej dále rozvést do několika podotázek, které tento problém hlouběji analyzují.

Jde o relační výzkumný problém, jelikož se v něm ptám, zda existuje vztah mezi zkoumanými jevy a pokud ano, jak těsný je tento vztah.

4.3 Hypotézy

Tento výzkum vychází z předpokladu, že osobní zadluženost ovlivňuje sociální vztahy zadluženého jedince a také trávení jeho volného času.

Hypotézy, jenž konkretizují výzkumný problém, vycházejí hlavně z mých praktických zkušeností, ale i z teoretických poznatků získaných studiem literatury.

Na začátku výzkumu jsou stanoveny tři hlavní hypotézy, přičemž každá z nich bude testována dalšími subhypotézami.

Hypotéza 1 Většina dnešních domácností je zadlužena.

Hypotéza 2	Značná část dnešních domácností nemá vytvořeny finanční rezervy "pro horší časy".
Hypotéza 3	Značná část dnešních domácností má problém vyjít se svými měsíčními příjmy.
Hypotéza 4	Dluhy ovlivňují způsob trávení volného času.
→ hypotéza 4.1	Čím více je člověk zadlužený, tím méně času věnuje svým oblíbeným činnostem.
→ hypotéza 4.2	Nedostatek peněz je jedním z negativních faktorů působících na trávení volného času.
Hypotéza 5	Dluhy ovlivňují kvalitu osobních vztahů.
→ hypotéza 5.1	Dluhy s sebou přinášejí stres a nespokojenost s vlastním životem.
→ hypotéza 5.2	Čím více je člověk zadlužený, tím méně času tráví se svou rodinou.
→ hypotéza 5.3	Dluhy mohou způsobit rozpad partnerského vztahu.
→ hypotéza 5.4	Osobní zadluženost jedince může zhoršit jeho vztahy s okolím.

4.4 Druh výzkumu

Pro tento výzkum byl zvolen kvantitativní druh vzhledem k nutnosti získat větší počet výzkumných dat v poměrně krátkém časovém úseku. Jak víme, kvantitativní výzkum je schopen rozeznat, zda existuje souvislost mezi dvěma či více jevy (Kubátová, 2006). Některé otázky jsou dosti osobní, bylo tedy vhodné zvolit co největší míru anonymity respondentů, což kvantitativní výzkum umožňuje na rozdíl od kvalitativního.

Další výhodou kvantitativního výzkumu je možnost matematického zpracování získaných dat a v neposlední řadě nestranný pohled výzkumníka.

Kvantitativní výzkum je "systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy (Kerlinger, 1972, In Chráška, 2007)."

4.5 Výzkumná metoda

Použitou výzkumnou metodou je dotazník, konkrétně dotazník webový. Cílem dotazníku je na základě odpovědí respondentů na tázací otázky získat potřebná data k vyhodnocení hypotéz.

Vzhledem k obšírnému výzkumnému problému, bylo nutné promyslet strukturu dotazníku. Základní problém byl rozdělen do několika okruhů. Vstupní část obsahuje základní informace o dotazníku včetně vysvětlení cíle výzkumu a zdůraznění významu respondentových odpovědí. Další část zahrnuje otázky faktografické, dále otázky týkající se zadluženosti respondentů, jejich volného času a jejich vztahů s nejbližším okolím.

Otázky byly poté seřazeny nelogicky, jednotlivé okruhy se navzájem prolínají. Tento postup jsem zvolila dle rady Gavory (2010). Logické pořadí se ruší z psychologických důvodů. Respondent neví, co bude následovat, nesvádí ho to odpovídat klamavě.

Otázky obsahující měřitelné proměnné byly řazeny taktéž na základě knihy Gavory (2010) v tomto pořadí - od nejlehčích a nejpřitažlivějších, přes těžší a méně zajímavé, k otázkám důvěrnějšího charakteru. Na závěr byly pokládány otázky nenáročné faktografické obsahující kategoriální proměnné dichotomické i s více hodnotami.

Většina otázek je uzavřených. Použity byly i otázky zahrnující pevné alternativy, ale přitom s otevřenou možností odpovědi. Některé otázky jsou škálované.

4.6 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří respondenti, jež jsem oslovila během své pracovní doby. Jde o klienty, s nimiž jsem sjednávala půjčku či žádala o kreditní kartu. Vzorek je dle mého názoru reprezentativní, někteří klienti si žádali o půjčku poprvé či jim kreditní karta byla nabídnuta ze strany banky, neměli s ní ještě zkušenosti. Nejde tedy o klienty nutně zadlužené, ve vzorku jsou i klienti bez dosavadních dluhů, což je důležité pro co nejmenší zkreslenost výsledků.

4.7 Organizace a průběh výzkumu

Po vytvoření dotazníku následoval předvýzkum. Dotazník byl dán k vyplnění několika lidem v mém okolí, kteří mi na něj poskytli zpětnou reakci. Bylo to velmi přínosné. Narazila jsem na některé chyby, nesrozumitelnost a nejasnost otázek. Tyto byly následně upraveny.

Výzkum probíhal od ledna do počátku dubna roku 2012. Respondenty byly klienti, s nimiž jsem přišla do styku v práci. Klienty jsem oslovovala průběžně a osobně je žádala o budoucí vyplnění dotazníku. Klienti, kteří projevíli ochotu, mi poskytli svou emailovou adresu. Z těchto emailových adres jsem si postupně vytvořila seznam, na který jsem následně hromadně a ve skryté kopii, tudíž tak aby nikdo neviděl emailové adresy ostatních osob, odeslala odkaz na webový dotazník. Byla tak zaručena naprostá anonymita.

Počátkem dubna byl výzkum ukončen a následovalo zpracovávání získaných dat.

4.8 Způsob zpracování výzkumných dat

Získaná data jsem zpracovala za pomoci počítačového programu Microsoft Office Excel 2003. Data jsou znázorněna a popsána v následující kapitole za použití různých typů grafů, případně tabulek vytvořených v programu Microsoft Office Word 2003. Zvolila jsem převážně procentuální vyjádření odpovědí. Jeví se mi to jako nejpřehlednější prezentace výsledků výzkumu. Tato vyjádření jsou často doplněna slovním popisem či vyhodnocením.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Osloveno bylo 130 respondentů. Návratnost byla bohužel velmi malá. Ze 120 oslovených respondentů jich vyplnilo dotazník pouhých 75. Přičítám to nepopulárnímu tématu a neochotě lidí se o svých příjmech či dlužích svěřovat dalším stranám. Procentuální návratnost je tedy 63%.

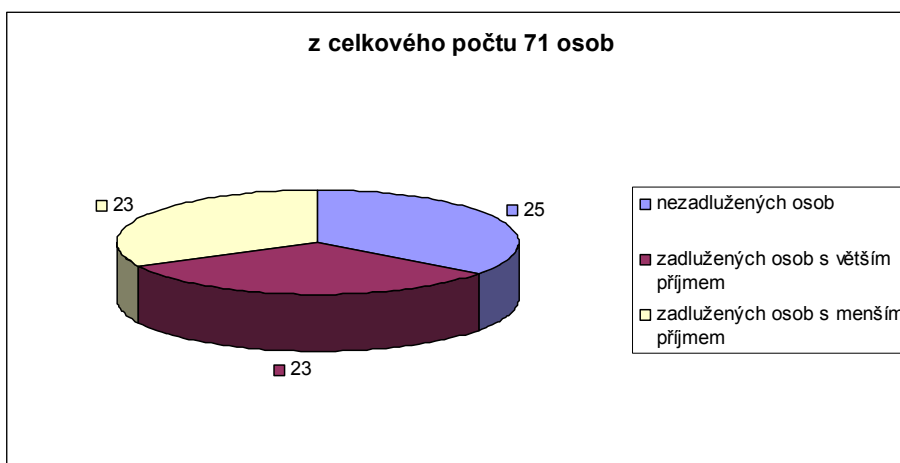
Vyplněné dotazníky čtyř respondentů jsem navíc musela vyřadit. Důvodem byly neúplné či nesmyslné údaje. Vyhodnoceno je tedy pouhých 71 dotazníků.

Jelikož je v dotazníku velké množství otázek (viz Příloha II), jsou rozděleny do čtyř oblastí. První oblast obsahuje faktografické údaje o zkoumaném vzorku. Druhá část se týká osobní zadluženosti. Ve třetí části jsem zpracovala otázky týkající se volného času s poukazem na finanční situaci respondentů. Poslední oblast obsahuje výsledky otázek o osobní zadluženosti s provázaností na sociální vztahy.

Aby bylo možné přehledně posoudit postoje jednotlivých respondentů s ohledem na jejich zadluženost, rozdělila jsem všechny respondenty do tří skupin:

1. nezadlužení
2. zadlužení s větším příjmem (s příjmem větším než 15 tisíc po odečtu dluhů od příjmu)
3. zadlužení s menším příjmem (s příjmem menším než 15 tisíc po odečtu dluhů od příjmu)

Výše uvedené rozdělení do jednotlivých skupin bylo provedeno na základě otázek č. 25, 26 a 27.



Graf č.2 Zastoupení zadlužených a nezadlužených osob

5.1 Faktografické údaje

Otázky faktografické byly zařazeny až na konec dotazníku, jelikož je velmi lehké na ně odpovědět a respondenty tak po náročném vyplňování poslední otázky nezatěžovaly.

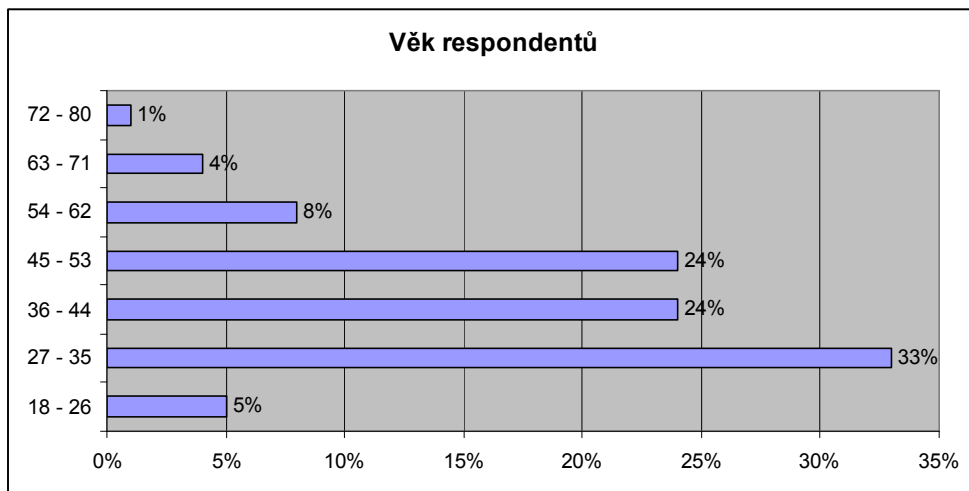
Otázka č. 46 Pohlaví respondentů

52% respondentů - žena

48% respondentů - muž

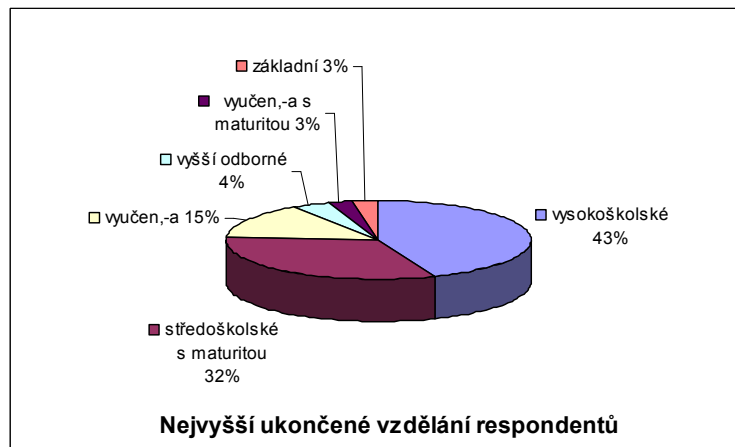
Vzorek je rovnoměrně zastoupen jak osobami ženského pohlaví, tak osobami pohlaví mužského.

Otázka č. 47



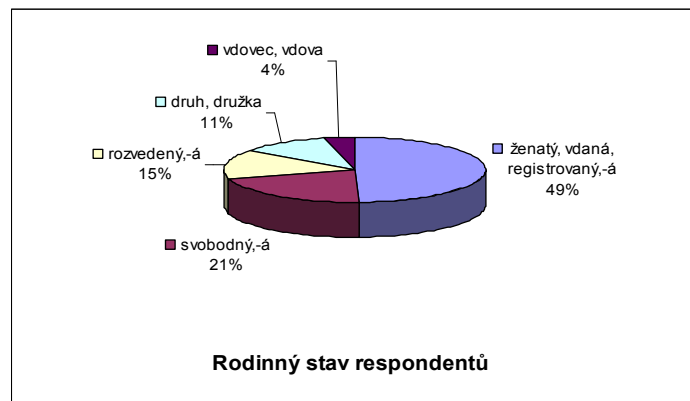
Graf č. 3 Věk respondentů

Otázka č. 48



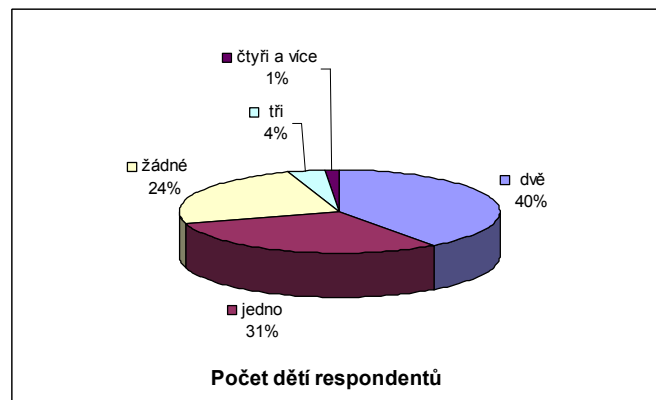
Graf č. 4 Nejvyšší ukončené vzdělání respondentů

Otázka č. 49



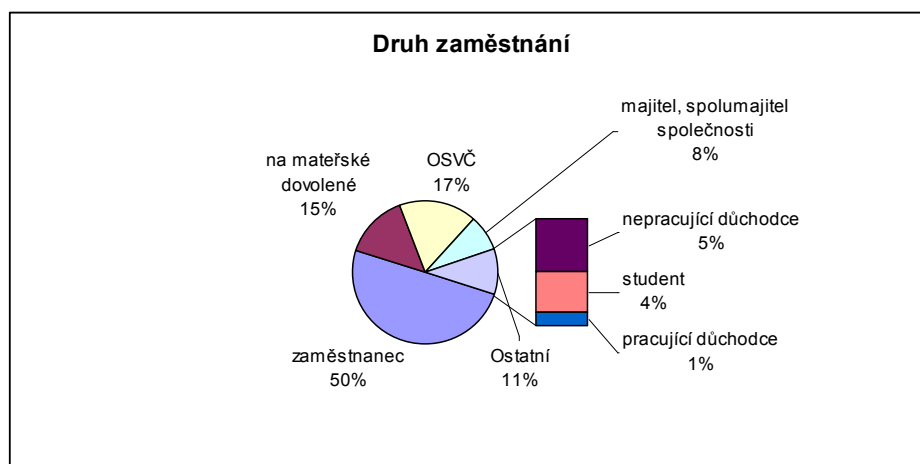
Graf č. 5 Rodinný stav respondentů

Otázka č. 50



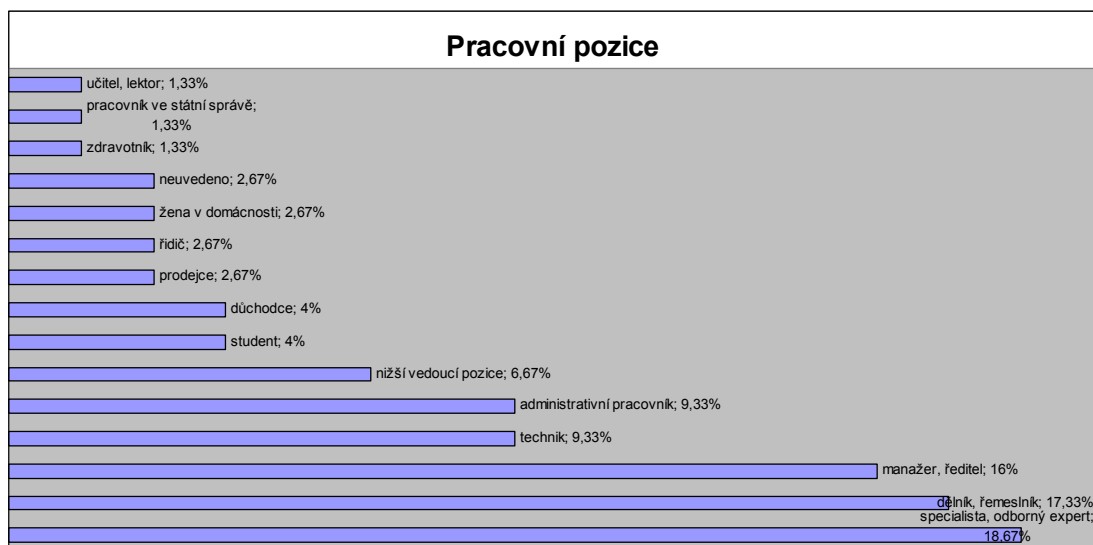
Graf č. 6 Počet dětí respondentů

Otázka č. 51



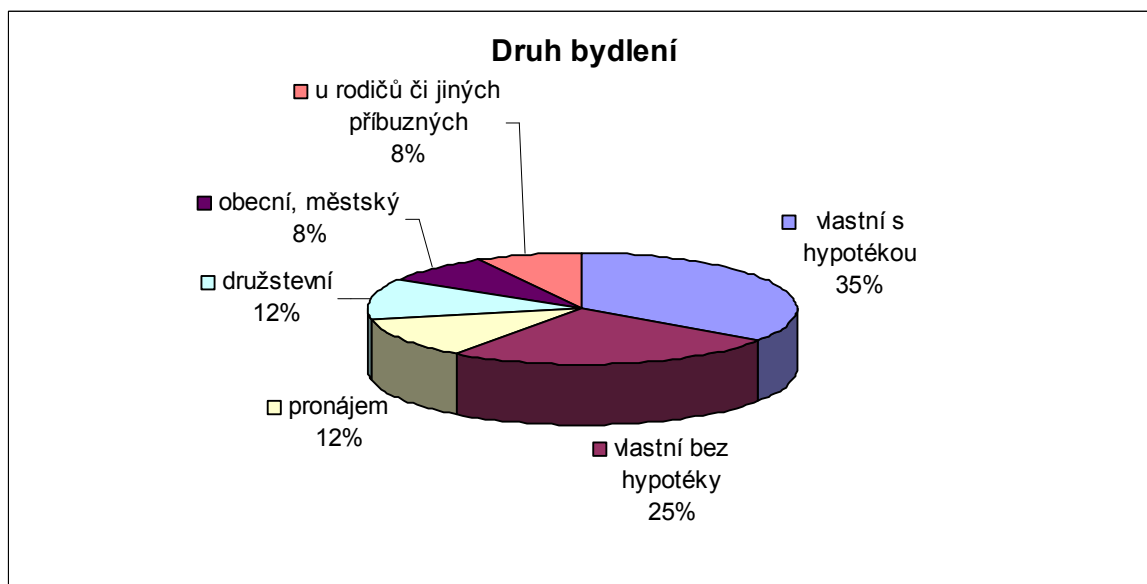
Graf č. 7 Druh zaměstnání

Otázka č. 52



Graf č. 8 Pracovní pozice

Otázka č. 53

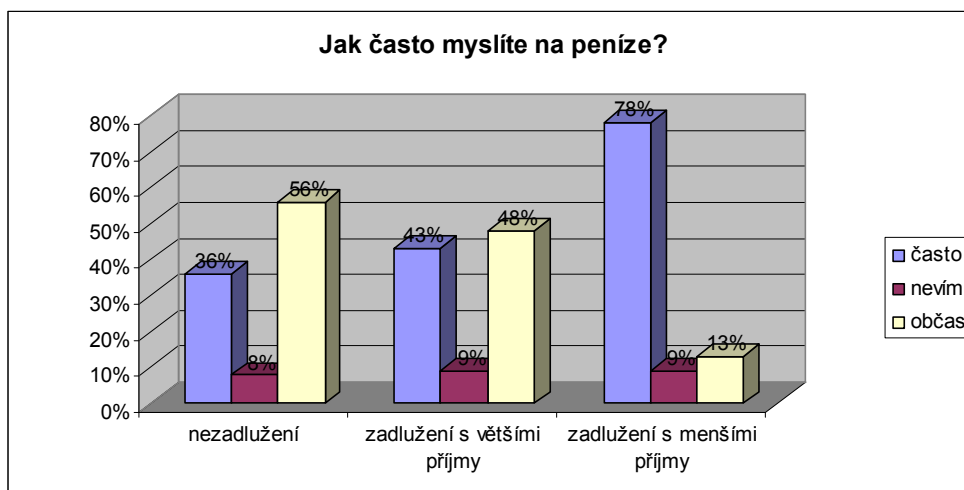


Graf č. 9 Druh bydlení

5.2 Otázky zadlužení

Otázka č. 1

Zadlužení lidé myslí na peníze výrazně častěji než lidé nezadlužení.



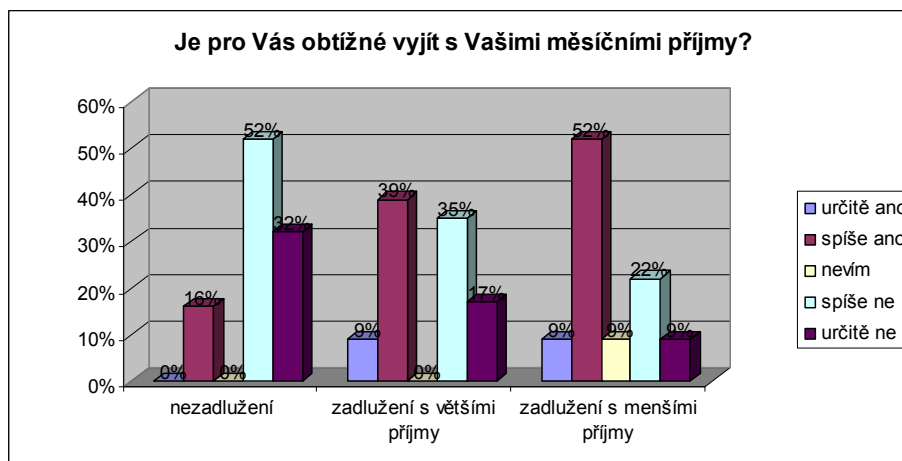
Graf č. 10 Jak často myslíte na peníze?

Otázka č. 2 Jak často se cítíte být ve stresu?

Tato otázka nepřinesla žádná zvláštní zjištění. Lidé nezadlužení i zadlužení jsou ve stresu srovnatelně. Velmi často či často je ve stresu 34% dotázaných.

Otázka č. 8

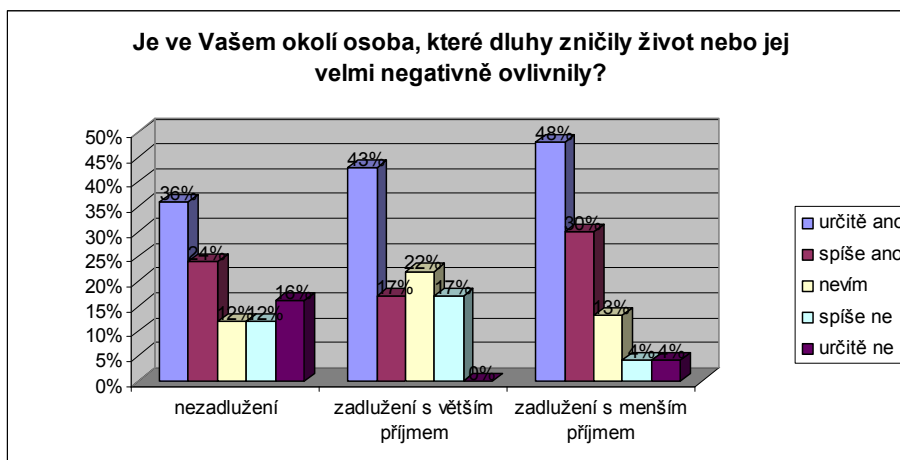
Za určitě obtížné vyjít s měsíčními výdaji považuje 9% ze všech zadlužených respondentů. Tato odpověď se u nezadlužených nevyskytuje. Za spíše obtížné to pak shledává 41% všech zadlužených, zatímco nezadlužených pouze 16%.



Graf č. 11 Je pro Vás obtížné vyjít s Vašimi měsíčními příjmy?

Otázka č. 10

Zadlužení lidé se častěji setkali s negativním dopadem dluhů na život člověka.



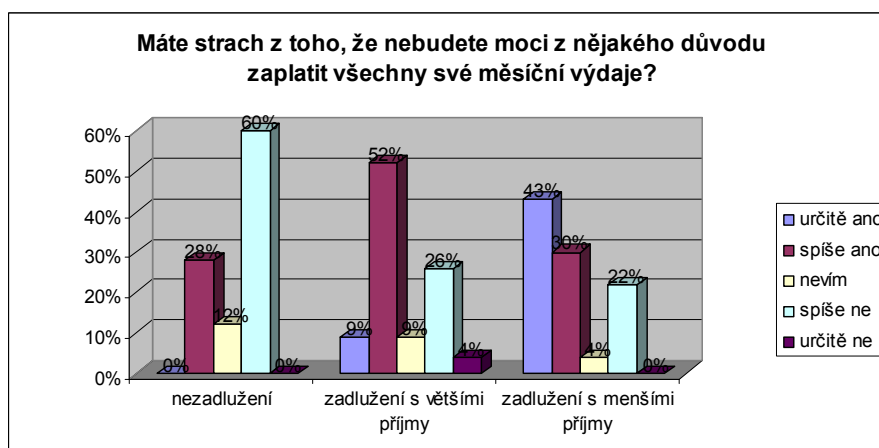
Graf č. 12 Je ve Vašem okolí osoba, které dluhy zničily život nebo jej velmi negativně ovlivnily?

Otázka č. 11 Jste spokojený se svým životem?

Tato otázka nepřinesla žádná zvláštní zjištění. Zadlužení i nezadlužení lidé jsou se svým životem spokojeni srovnatelně. Jediné, co stojí za zmínku, je fakt, že odpověď "určitě ne" se vyskytla pouze u osob, které mají dluhy, a to u 9% dotázaných.

Otázka č. 13

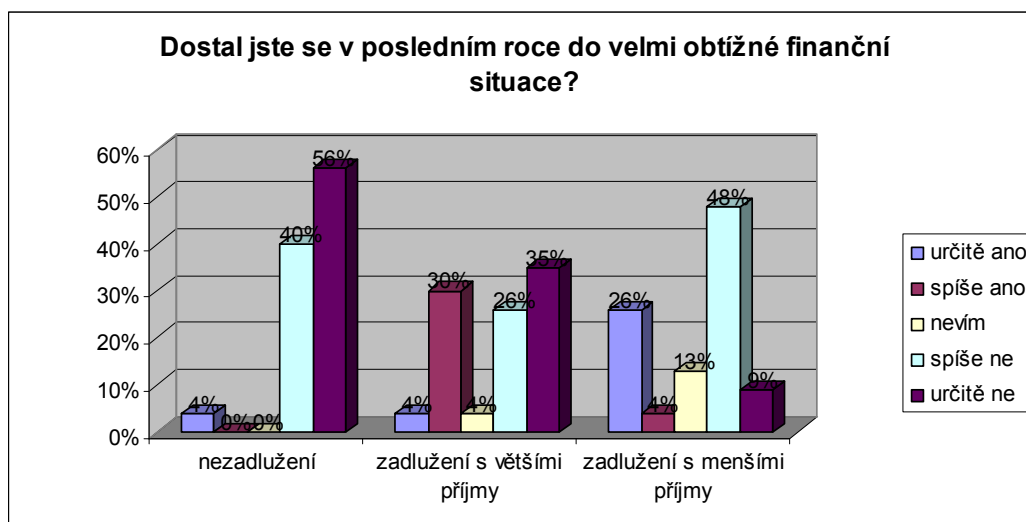
43% zadlužených s nižšími příjmy zvolilo odpověď "určitě ano". Je to alarmující číslo. Stejně alarmující je i 52% odpovědi "spíše ano" u zadlužených osob s příjmy vyššími.



Graf č. 13 Máte strach z toho, že nebudete moci z nějakého důvodu zaplatit všechny své měsíční výdaje?

Otázka č. 16

Odpověď "určitě ano" je nejvýraznější u zadlužených s nižšími příjmy. Odpověď "spíše ano" zase u osob zadlužených s vyššími příjmy. Odpověď "určitě ne" byla nejpočetnější u nezadlužených lidí.



Graf č. 14 Dostal jste se v posledním roce do velmi obtížné finanční situace?

Otázka č. 17 Jaké jsou materiální podmínky Vaší domácnosti?

Nejvíce odpovědi "velmi dobré" a "spíše dobré" bylo u nezadlužených lidí. Jinak nebyla zjištěna žádná fakta, která by vypovídala o rozdílných materiálních podmínkách mezi zadluženými a nezadluženými.

Otázka č. 24 Jak důležité jsou ve Vašem životě peníze, práce, volný čas, přátelé a rodina?

Seřazeno od nejdůležitějšího po nejméně důležité:

	nezadlužení	zadlužení s větším příjmem	zadlužení s menším příjmem
1. místo	rodina	rodina	rodina
2. místo	přátelé	přátelé	práce
3. místo	práce	práce	přátelé
4. místo	volný čas	volný čas	volný čas , peníze
5. místo	peníze	peníze	volný čas, peníze

Tab. 1 Co je pokládáno v životě za důležité

Otázka č. 28 Co je příčinou dluhů Vaší domácnosti?

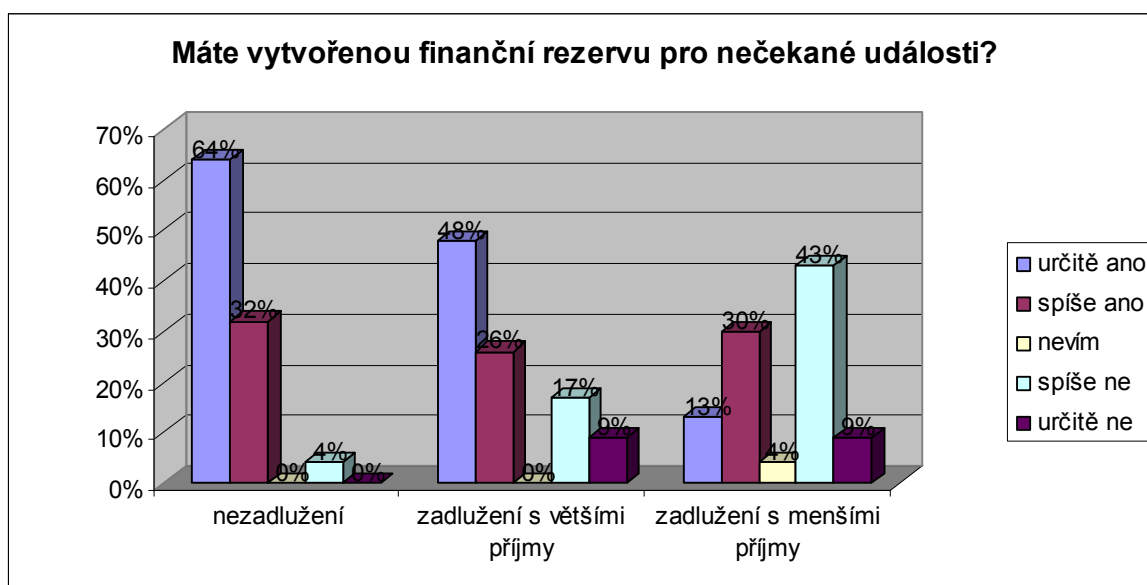
Seřazeno od nejpočetnějších odpovědí po nejméně zmiňované:

	zadlužení s větším příjmem		zadlužení s menším příjmem
1.	řešení bytové situace	1.	řešení bytové situace
2.	koupě auta	2.	koupě spotřebního zboží
3. - 5.	studium	3.	koupě auta
3. - 5.	koupě spotřebního zboží	4.	podnikání
3. - 5.	dovolená	5.	nezaměstnanost
6.	nenadálé výdaje	6. - 7.	nenadálé výdaje
		6. - 7.	závislost

Tab. 2 Příčiny dluhů v domácnosti

Otázka č. 32

Nejhorší situace je u zadlužených lidí s nižším příjmem. S určitostí vytvořenou rezervu má jen 13% dotázaných a spíše vytvořenou 30%. Je to zajisté riziková skupina, co se týče možné budoucí předluženosti a neschopnosti splácet dluhy.



Graf č. 15 Máte vytvořenou finanční rezervu pro nečekané události?

Otázka č. 33 Máte Vy osobně zkušenosti s exekucí?

Největší počet odpovědí "určitě ano" se objevil u zadlužených s menším příjmem (22%). Naopak nejvíce odpovědí "určitě ne" označila skupina nezadlužených respondentů (92%).

5.3 Otázky týkající se zadlužení a volného času

Otázka č. 3 Kolik hodin denně strávíte v práci v pracovní dny?

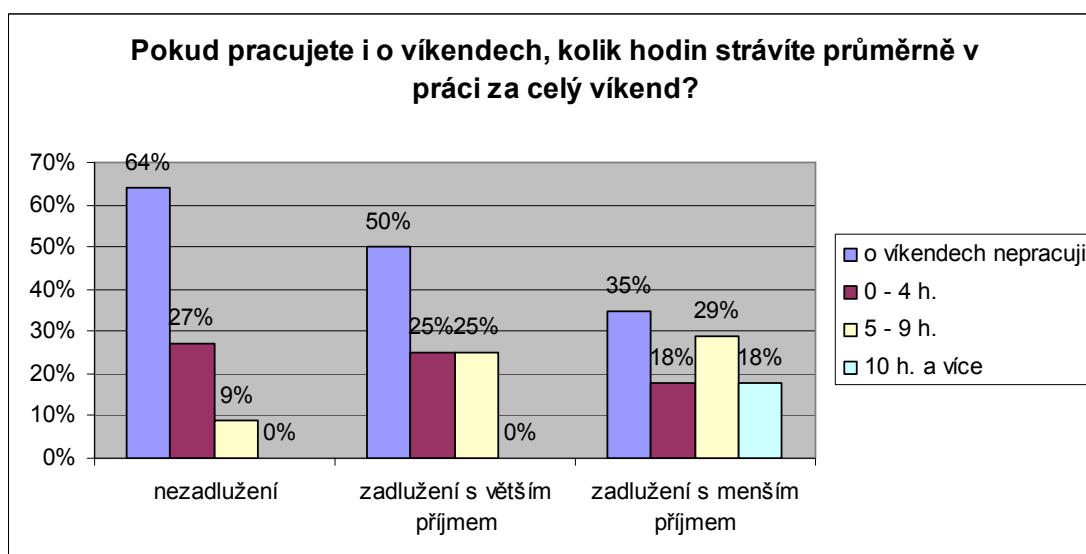
Nejvíce nezadlužených stráví v práci v pracovní dny průměrně 10 hodin (42%). Druhou nejčastější dobou je pak osmihodinová (33%).

Zadlužení lidé s vyššími příjmy nejčastěji tráví v práci 8 hodin (35%). Na druhém místě je pak 9 hodin (29%).

Zadlužení lidé s nižšími příjmy tráví nejčastěji v práci 9 hodin (47%), dále shodně s 18% hodin 8 a 10. Je zajímavé, že v této skupině se jako v jediné objevilo i 13 hodin strávených v práci (12%), což je nejdelší uvedená pracovní doba.

Otázka č. 4

Nejvíce lidí pracujících i o víkendu se objevilo ve skupině lidí s dluhy a s nižšími příjmy. 18% z těchto lidí dokonce uvedlo, že o víkendech pracují i více jak 10 hodin, což je údaj, který se v žádné z dalších dvou skupin neobjevil.



Graf č. 16 Počet hodin strávených v práci o víkendu

Otázka č. 5 Jak trávíte většinu svého volného času?

Nejzajímavějším zjištěním je fakt, že nejvíce sledují televizi a sedí u počítače ve svém volném čase zástupci třetí skupiny, tj. skupiny lidí zadlužených a s nižšími příjmy. Je to zřejmě díky finanční nenáročnosti těchto dvou aktivit.

Seřazeno od nejčastěji zmiňovaných činností po nejméně zmiňované:

	nezadlužení		zadlužení s větším příjmem		zadlužení s menším příjmem
1.	sport, turistika, procházky	1.	sport, turistika, procházky	1.	sledování televize
2. - 3.	sledování televize	2. - 4.	sledování televize	2.	počítač
2. - 3.	čtení, poslech hudby, rádia	2. - 4.	čtení, poslech hudby, rádia	3.	sport, turistika, procházky
4.	počítač	2. - 4.	počítač	4.	čtení, poslech hudby, rádia
5.	zájezdy, výlety, cestování	5. - 7.	zájezdy, výlety, cestování	5.	kutlívství, domácí práce
6.	"nicnedělání", lenošení	5. - 7.	"nicnedělání", lenošení	6. - 7.	ruční práce
7. - 8.	návštěva kina, divadla, koncertu, výstav	5. - 7.	návštěva kina, divadla, koncertu, výstav	6. - 7.	chůze do restaurace, baru, hospody
7. - 8.	ruční práce	8. - 9.	nákupy	8. - 10.	"nicnedělání", lenošení
9. - 13.	zahradka	8. - 9.	chůze do restaurace, baru, hospody	8. - 10.	nákupy
9. - 13.	kutlívství, domácí práce	10. - 14.	děti	8. - 10.	zájezdy, výlety, cestování
9. - 13.	luštění křížovek, soutěže	10. - 14.	zahradka	11.	zahradka
9. - 13.	nákupy	10. - 14.	chata, chalupa	12.	chata, chalupa
9. - 13.	chata, chalupa	10. - 14.	práce	13.	rybaření
14. - 16.	houbaření	10. - 14.	návštěva příbuzných	14.	děti
14. - 16.	chůze do restaurace, baru, hospody			15.	návštěva příbuzných
14. - 16.	děti				

Tab. 3 Volnočasové aktivity

Otázka č. 12 Myslíte si, že kdybyste měli více peněz, věnovali byste se svým koníčkům intenzivněji?

"Určitě ano" uvedlo 52% respondentů ze skupiny zadlužených a s nízkými příjmy. Ostatní dvě skupiny uvedly téměř shodně 32% a 30%. Odpověď "spíše ano" byla zastoupena u všech skupin stejně, necelá třetina respondentů zaznačila tuto odpověď.

Odpovědi "spíše ne" bylo nejvíce u osob nezadlužených (20%).

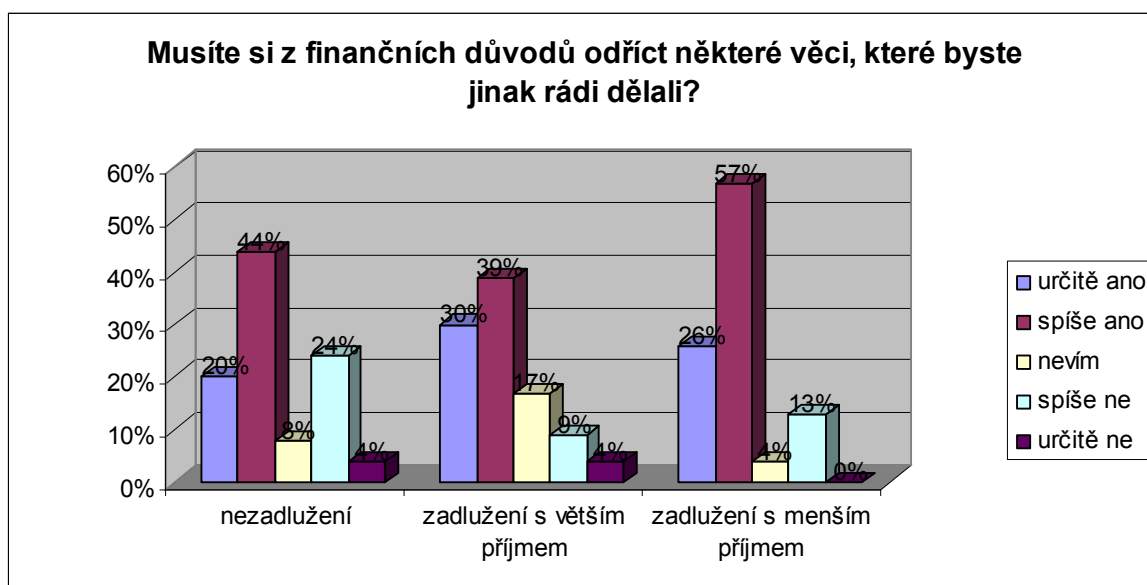
Otázka č. 14 Máte na své oblíbené činnosti tolik času, kolik byste si přáli mít?

Nejvíce odpovědi "určitě ne" uvedli zadlužení s nižším příjmem (26%). Odpovědi "spíše ne" bylo srovnatelně ve všech třech skupinách. Tato odpověď tvořila zhruba polovinu všech odpovědí.

Zatímco 44% nezadlužených lidí odpovědělo, že volného času mají dostatek, u osob zadlužených to bylo jen 27%.

Otázka č. 15

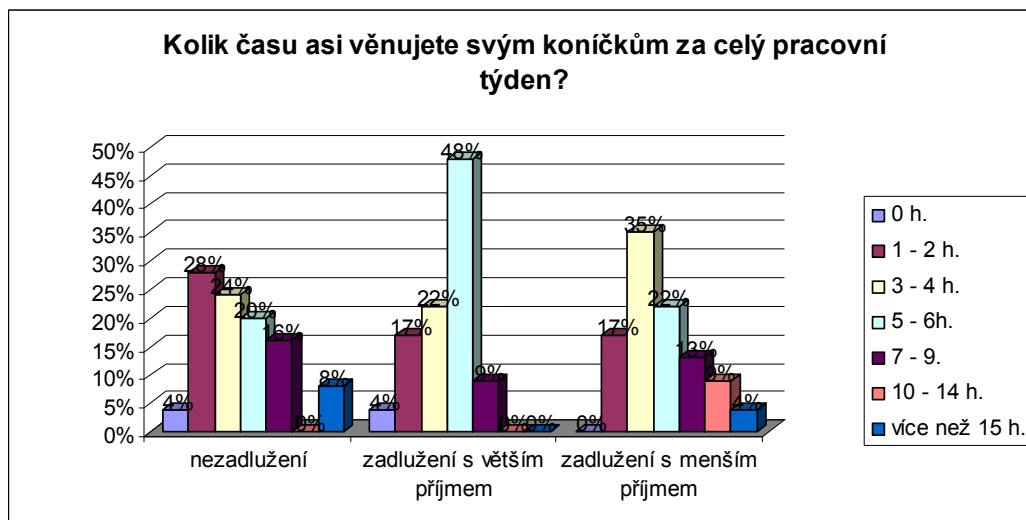
Odpovědi jsou srovnatelné u všech tří skupin. Obecně si všechny skupiny musí odříct některé aktivity z důvodů finančních. U zadlužených respondentů s nižšími příjmy je to až 83%!



Graf č. 17 Musíte si z finančních důvodů odříct některé věci, které byste jinak rádi dělali?

Otázka č. 19 Kolik času asi věnujete svým koníčkům za celý pracovní týden?

Odpovědi jsou u všech tří skupin respondentů srovnatelné. Nezadlužení uvedli jako nejčastější odpověď 1 až 2 hodiny (28%). U zadlužených s vyšším příjmem to byla odpověď 5 až 6 hodin (48%) a u zadlužených s nižším příjmem 3 až 4 hodiny (35%).



Graf č. 18 Volný čas v pracovní týden

Otázka č. 20 Kolik hodin se celkově věnujete svým koníčkům o víkendu?

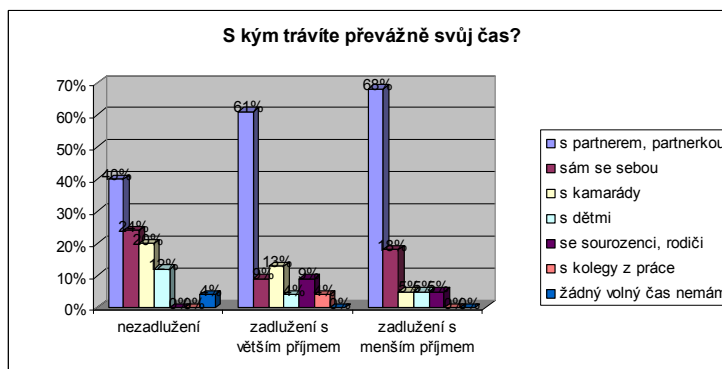
Nezadlužení - nejvíce odpovědí 1 až 2 hodiny (24%).

Zadlužení s vyšším příjmem - nejvíce odpovědí 5 až 6 hodin (35%).

Zadlužení s nižším příjmem - nejvíce odpovědí 1 až 2 hodiny (35%).

Otázka č. 45

Nejčastěji lidé tráví čas se svým partnerem či partnerkou. Nejvíce volného času s kamarády a s dětmi tráví lidé nezadlužení.



Graf č. 19 S kým trávíte převážně svůj čas?

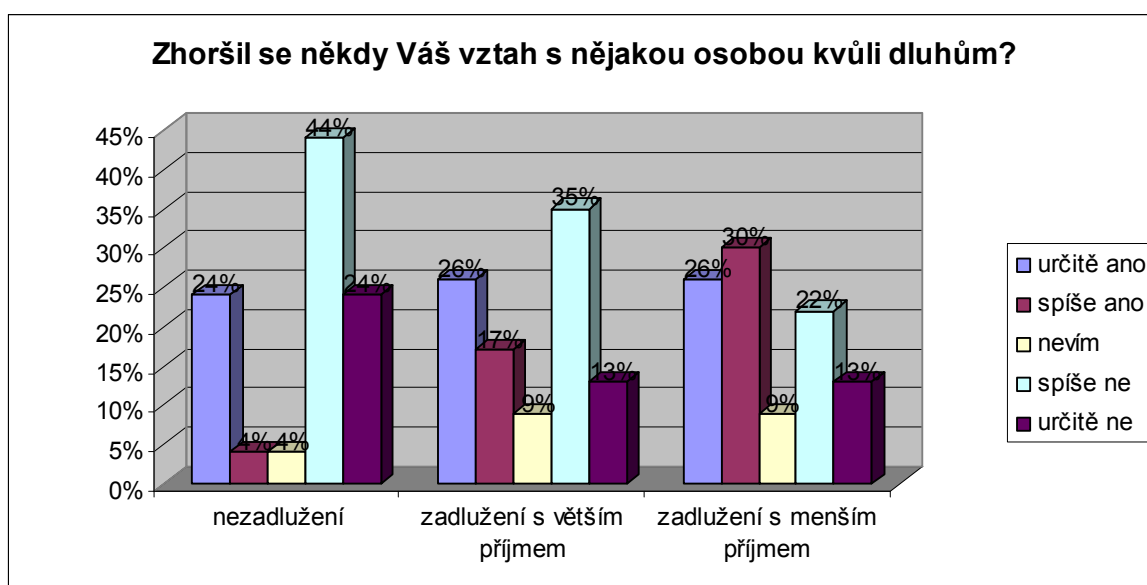
5.4 Otázky týkající se zadlužení a sociálních vztahů

5.4.1 Vztah obecně

Otázka č. 23

Odpovědi "určitě ano" tvoří zhruba třetinu všech odpovědí ve všech třech skupinách. Odpověď "spíše ano" je nejpočetnější u zadlužených lidí s nižším příjmem - je to 30%, zatímco u nezadlužených už jen 4%.

Nezadlužení uvádějí ve 44% odpověď "spíše ne", zadlužení už jen ve 29%.



Graf č. 20 Zhoršil se někdy Váš vztah s nějakou osobou kvůli dluhům?

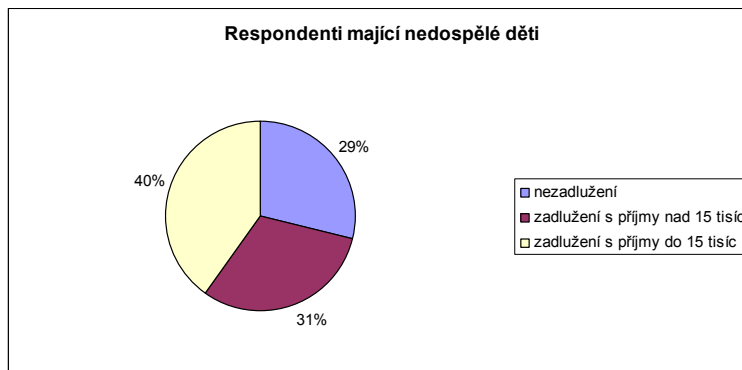
Otázka č. 31 Pokud jste někdy někomu půjčil peníze, změnil se poté Váš vztah s danou osobou?

Téměř polovina nezadlužených uvedla, že se jejich vztah s danou osobou, které peníze půjčili, určitě nezměnil.

Možnou změnu vztahu zaznamenalo 24% nezadlužených lidí. Lidé zadlužení s vyššími příjmy uvedli změnu ve vztahu ve 34%, lidé zadlužení s nižšími příjmy už jen ve 26%.

Pokud změna ve vztahu v důsledkům dluhů zaznamenala asi třetina všech lidí, jistě to svědčí o vlivu osobní zadluženosti na utváření sociálních vztahů.

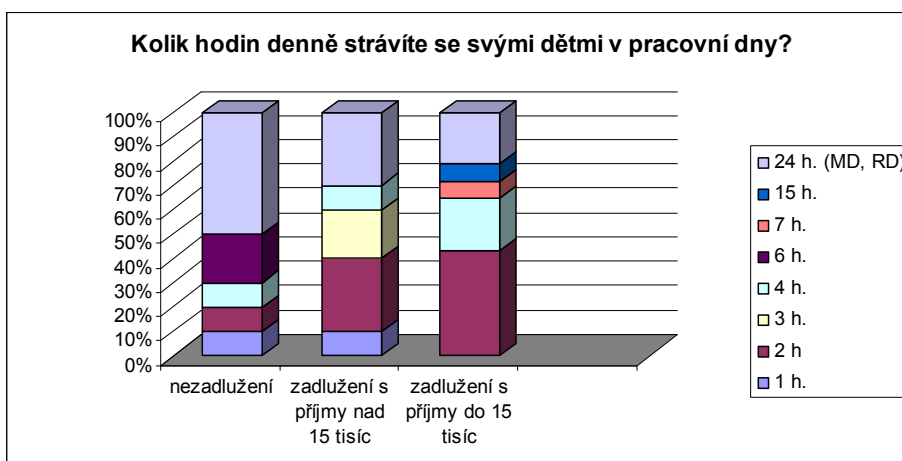
5.4.2 Vztah rodič - dítě



Graf č. 21 Respondenti mající nedospělé děti

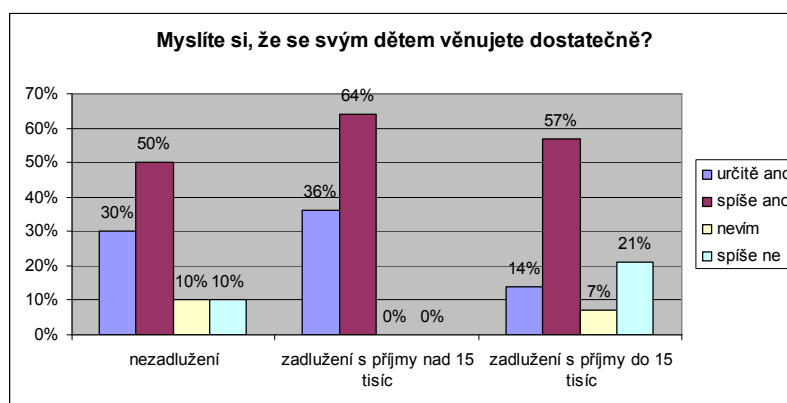
Otázka č. 21

Získaná data nemají výpovědní hodnotu.



Graf č. 22 Počet hodin strávených s dětmi v pracovní dny

Otázka č. 34

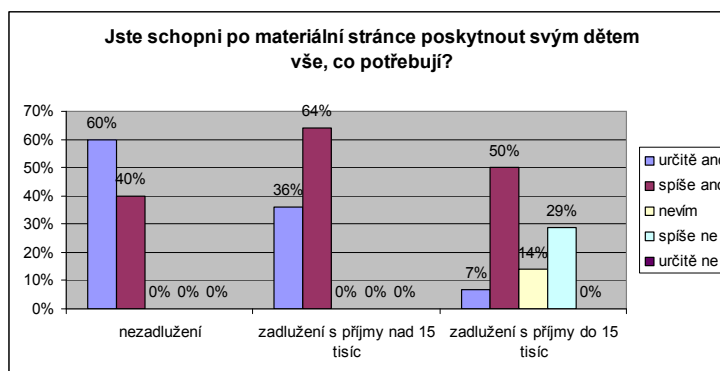


Graf č. 23 Myslíte si, že se svým dětem věnujete dostatečně?

Otázka č. 35

Nezadlužení lidé v 60% uvedli, že určitě jsou schopni zabezpečit své děti po materiální stránce. Ve 40% použili odpověď "spíše ano". Zadlužení lidé s vyššími příjmy to mohou tvrdit s určitostí již jen ve 36% a odpověď "spíše ano" zvolilo 36% respondentů z této skupiny.

U skupiny zadlužených osob s nižšími příjmy se jako u jediné vyskytla odpověď "spíše ne", a tu uvedla téměř třetina dotázaných! Někteří lidé zvolili odpověď "nevím". Určitě své děti může zabezpečit v této skupině již jen pouhých 7%. Polovina respondentů z této skupiny pak může své děti materiálně zabezpečit, ale ne s určitostí.

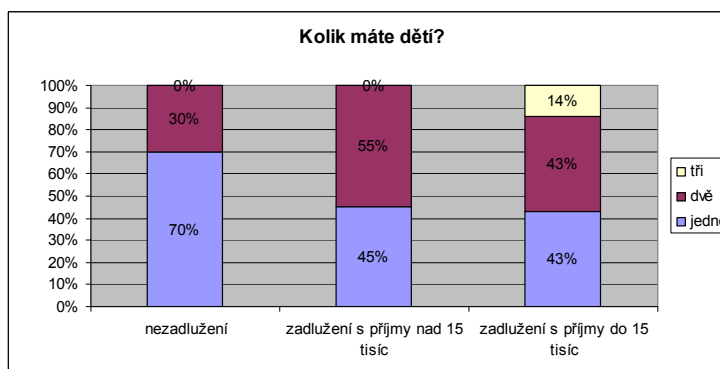


Graf č. 24 Jste schopni po materiální stránce poskytnout svým dětem vše, co potřebují?

Otázka č. 50

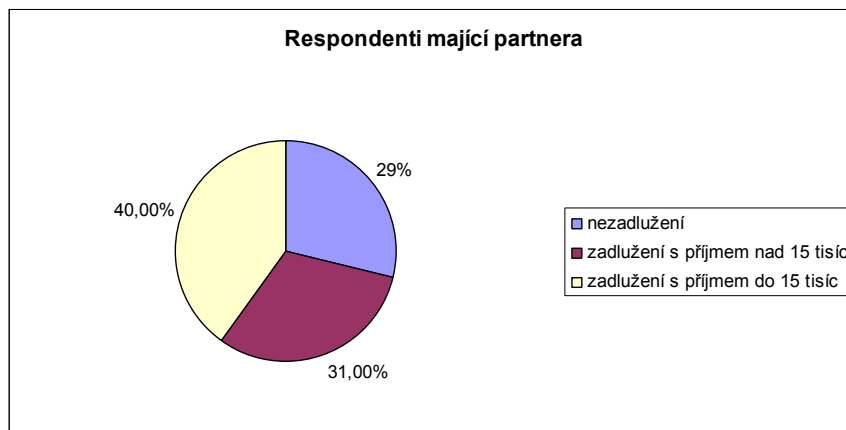
Nezadlužení mají v 70% jen jedno dítě, ve 30% dvě děti.

Zadlužení s nižšími příjmy mají shodně ve 43% jedno a dvě děti. V této jediné skupině mají respondenti i děti tři, a to ve 14%.



Graf č. 25 Počet dětí dle skupin

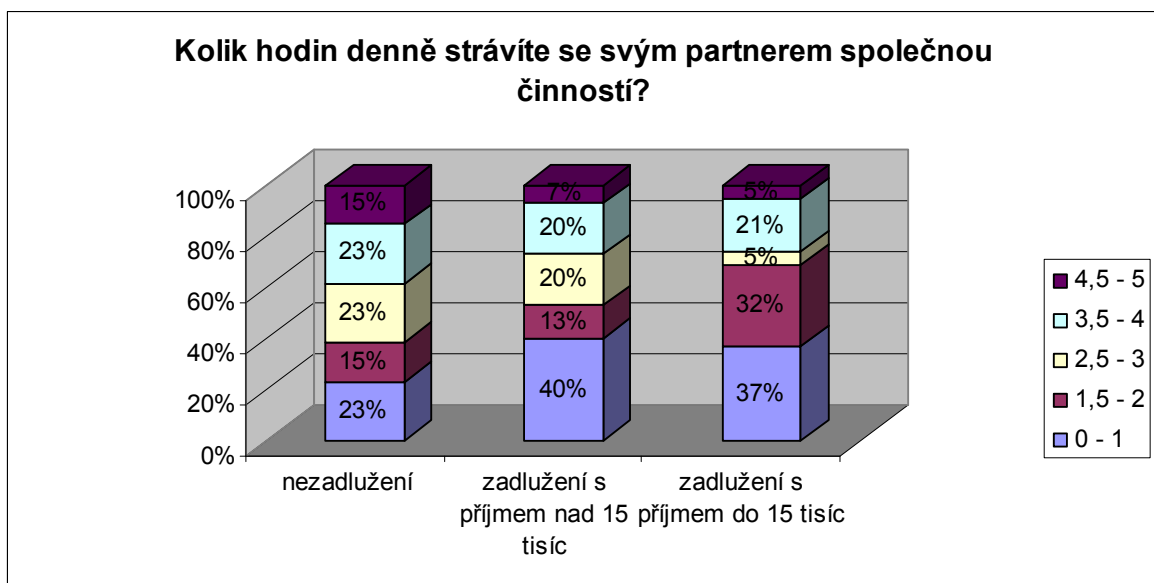
5.4.3 Partnerský vztah



Graf č. 26 Respondenti mající partnera

Otázka č. 22

Nezadlužení lidé tráví více času se svým partnerem než lidé zadlužení.

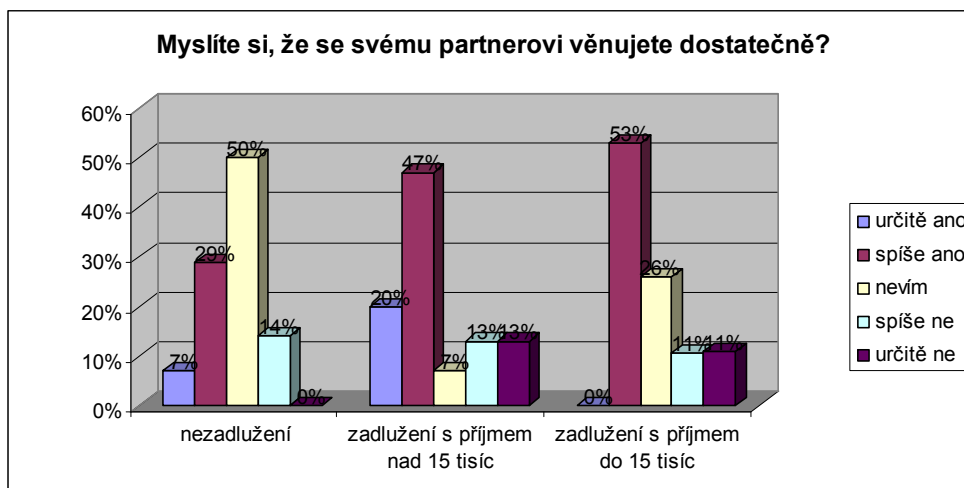


Graf č. 27 Počet hodin strávených denně s partnerem

Otázka č. 36

Necelá třetina nezadlužených si myslí, že se svému partnerovi věnuje dostatečně. Zarazilo mě, že polovina nezadlužených osob uvedla odpověď "nevím".

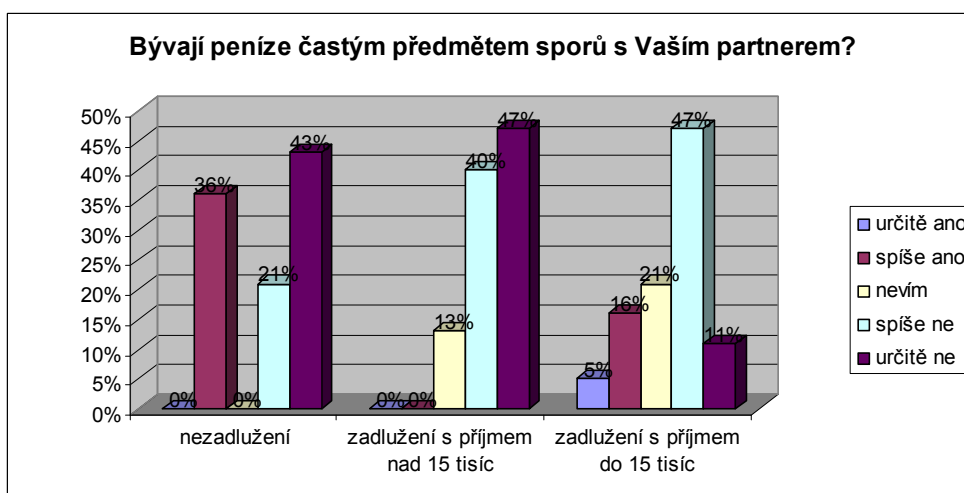
U zadlužených si asi polovina myslí, že se svému partnerovi věnuje dostatečně a asi jedna čtvrtina si myslí opak.



Graf č. 28 Myslíte si, že se svému partnerovi věnujete dostatečně?

Otázka č. 37

Zadlužení s nižším příjmem jako jediní uvedli i odpověď "určitě ano" (3%). Překvapující je, že nejvíce respondentů, kteří se hádají kvůli penězům, se nachází ve skupině lidí bez dluhů.



Graf č. 29 Bývají peníze častým předmětem sporů s Vaším partnerem?

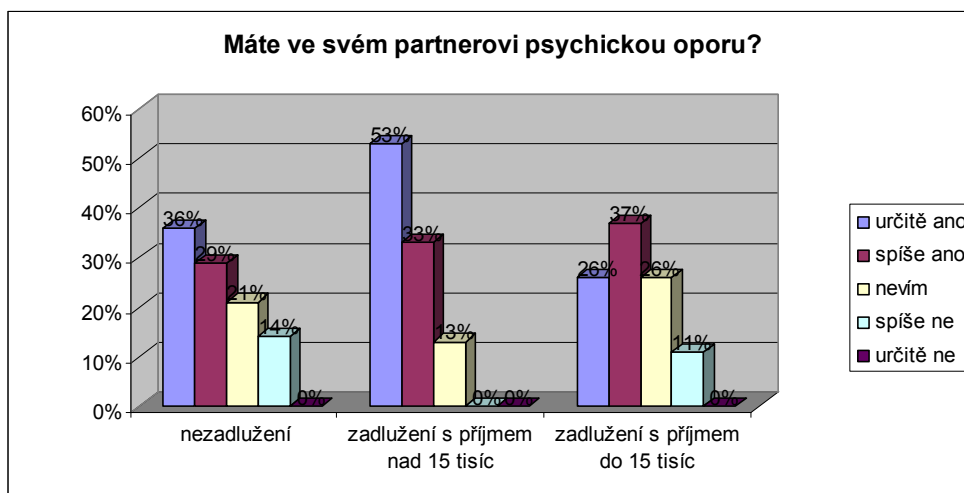
Otázka č. 38 Kdybyste měl,-a více peněz, byl by Váš partnerský vztah spokojenější?

Asi třetina zadlužených osob odpovídá určitě či spíše ano. Mezi nezadluženými si to myslí jen 14%.

"Určitě ne" říká pětina nezadlužených a třetina zadlužených s vyšším příjmem. U osob s nižším příjmem se tato odpověď nevyskytuje vůbec.

Otázka č. 39

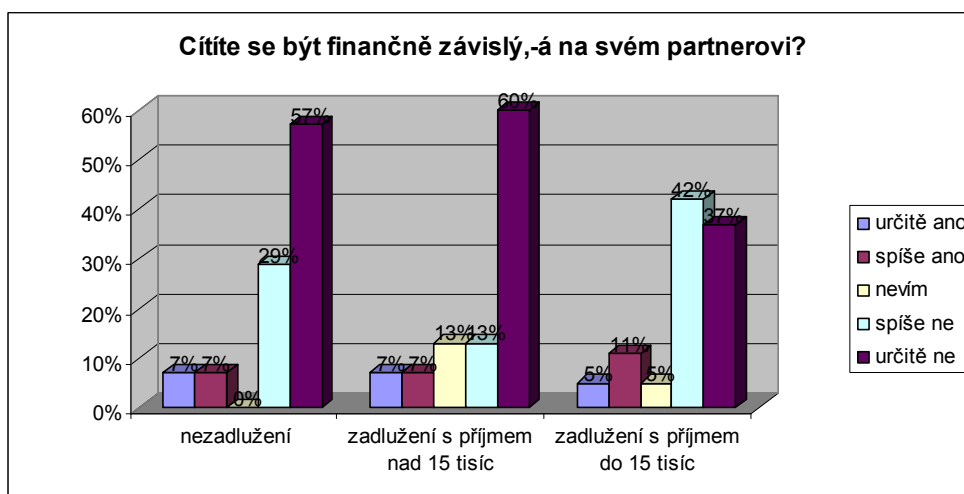
Odpovědi jsou ve všech třech skupinách podobné a potěšitelné. Více jak polovina všech dotázaných shledává ve svém partnerovi psychickou oporu. Odpověď "spíše ne" je zanedbatelná.



Graf č. 30 Máte ve svém partnerovi psychickou oporu?

Otázka č. 40

Odpovědi nemají výpovědní hodnotu, co se týče finanční závislosti na partnerovi v souvislosti s mírou zadlužení. U všech třech skupin jsou totiž odpovědi podobné. Více jak polovina všech respondentů se necítí být finančně závislá na svém partnerovi.



Graf č. 31 Cítíte se být finančně závislý,-á na svém partnerovi?

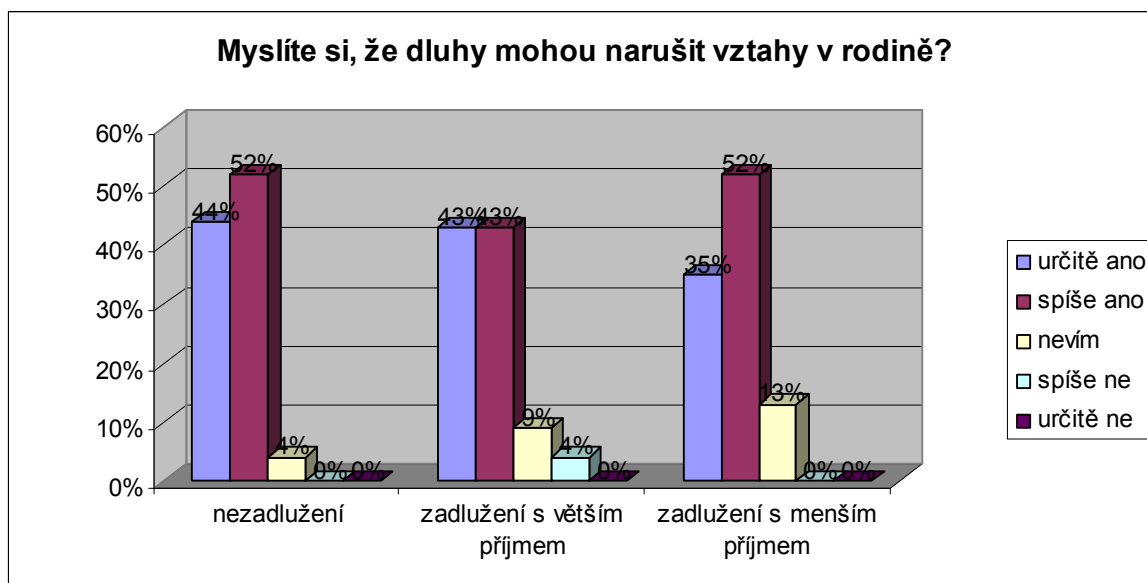
5.4.4 Příbuzenský vztah

Otázka č. 6 Jaké máte vztahy v rodině?

Téměř naprostá většina dotázaných pokládá své rodinné vztahy za rozhodně či spíše dobré. Rozdíly mezi našimi třemi stanovenými skupinami nebyly znatelné.

Otázka č. 9

V této otázce téměř všichni respondenti zvolili možnost "určitě ano" nebo "spíše ano". Tato otázka má dle mého názoru velkou výpovědní hodnotu. Odpověď je jednoznačná u všech tří skupin. Lidé odpovídají dle svých vlastních zkušeností, tudíž lze konstatovat, že zadlužení zcela jistě ovlivňuje vývoj rodinných vztahů, a to zejména regresivně.

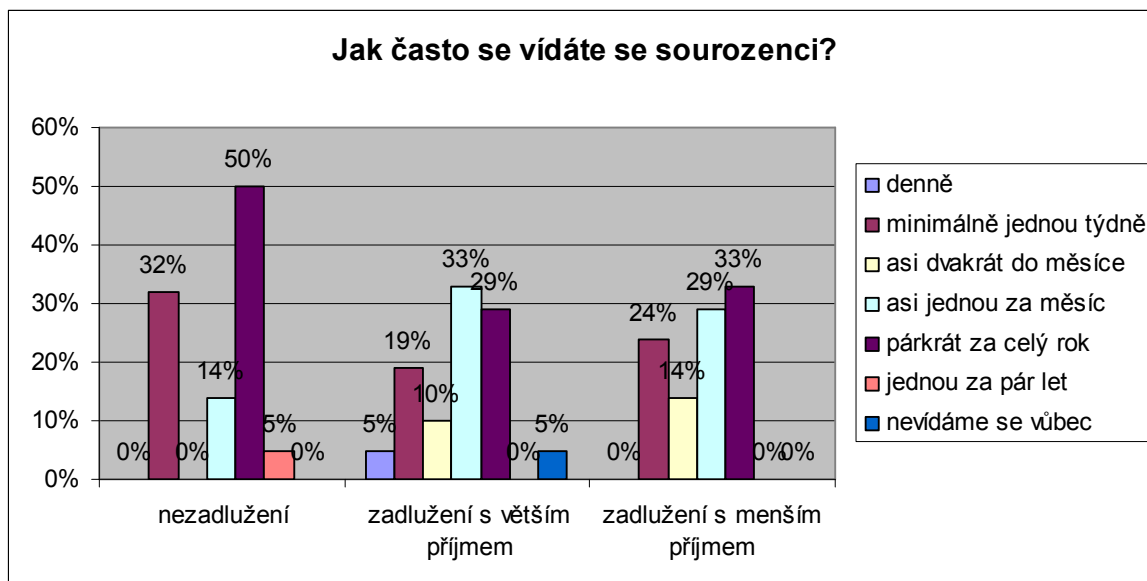


Graf č. 32 Myslíte si, že dluhy mohou narušit vztahy v rodině?

Otázka č. 41 Jak často se vidáte se sourozenci?

Třetina nezadlužených lidí zvolila možnost "minimálně jednou týdně" a polovina "párkrát za celý rok". Odpověď "minimálně jednou týdně" zvolila u osob zadlužených s vyšším příjmem jedna pětina a s nižším příjmem jedna čtvrtina.

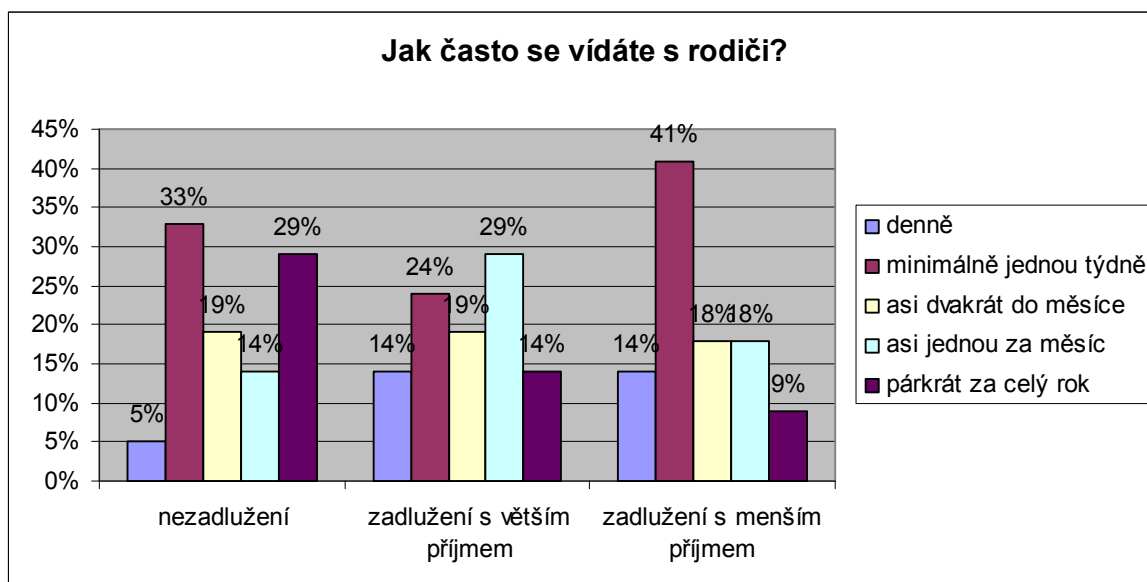
Shodně u obou zadlužených skupin jsou zastoupeny odpovědi "asi jednou za měsíc" a "párkrát za rok". Každá z těchto odpovědí tvoří asi třetinu všech zvolených odpovědí.



Graf č. 33 Jak často se vidáte se sourozenci?

Otázka č. 42

Téměř polovina respondentů ze skupiny zadlužených osob s nižším příjmem se vidá se svými rodiči minimálně jednou týdně.



Graf č. 34 Jak často se vidáte s rodiči?

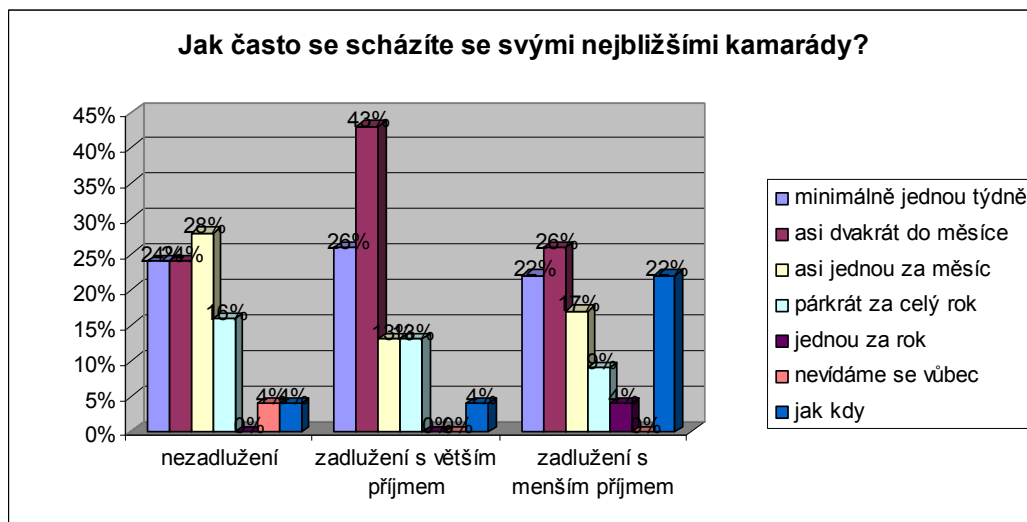
Otázka č. 43 Pomáhají Vám Vaši rodiče?

Asi třetině všech respondentů rodiče nepomáhají. Respondenti, kteří uvedli, že jim rodiče pomáhají, rovnoměrně uváděli finanční i materiální pomoc. Stejně tak rovnoměrně ve všech třech skupinách uváděli i pomoc rodičů ve formě hlídání dětí či poskytnutí bydlení.

5.4.5 Přátelský vztah

Otázka č. 7

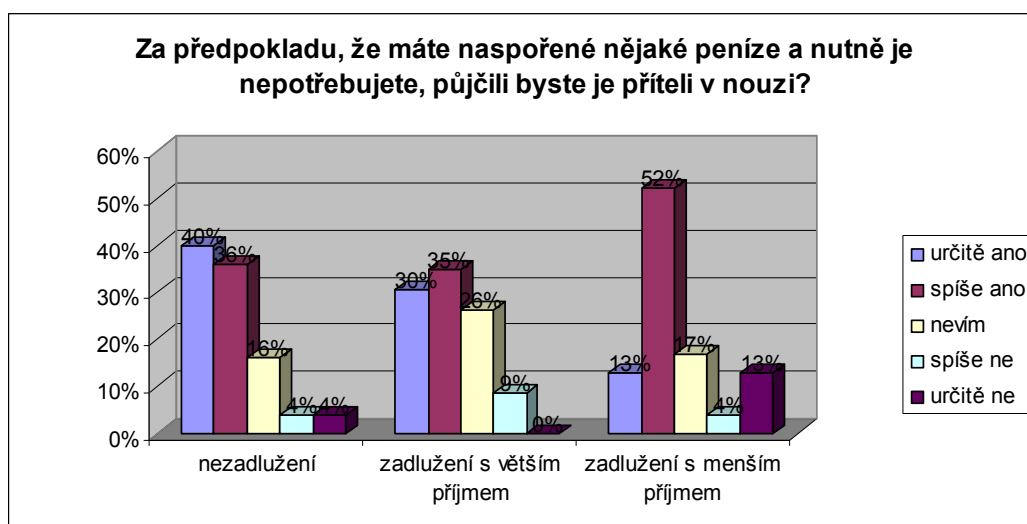
Z odpovědí nelze vyvodit vzhledem k našim třem zvoleným skupinám žádné závěry. Odpovědi jsou zastoupeny ve všech skupinách rovnoměrně.



Graf č. 35 Jak často se scházíte se svými nejbližšími kamarády?

Otázka č. 29

40% nezadlužených neváhá odpovědět "určitě ano", u zadlužených s vyšším příjmem je to 30% a u zadlužených s nižším příjmem již jen 13%. Odpověď "určitě ne" se s 13% objevuje u poslední skupiny s menším příjmem. Lidé zadlužení s nižším příjmem jsou obezřetnější v půjčování peněz.



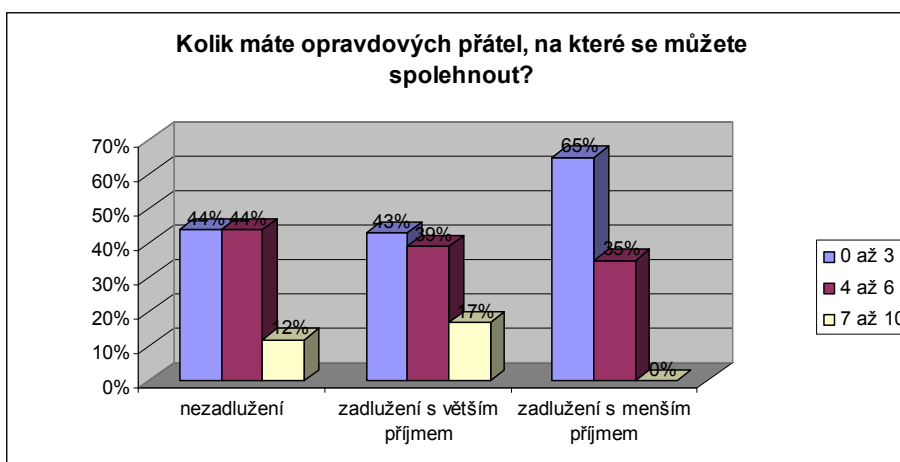
Graf č. 36 Půjčili byste peníze přáteli v nouzi?

Otázka č. 30 Pokud jste si někdy půjčil peníze od kamaráda, změnilo to nějak váš vztah?

Téměř všichni respondenti zvolili odpověď "určitě ne" a "nikdy jsem si nepůjčil". Odpovědi "spíše ano" a "určitě ano" byly označeny jen zadluženými, ale v zanedbatelné míře.

Otázka č. 44

Zadlužení lidé s nižším příjmem mají co do počtu nejméně opravdových přátel.

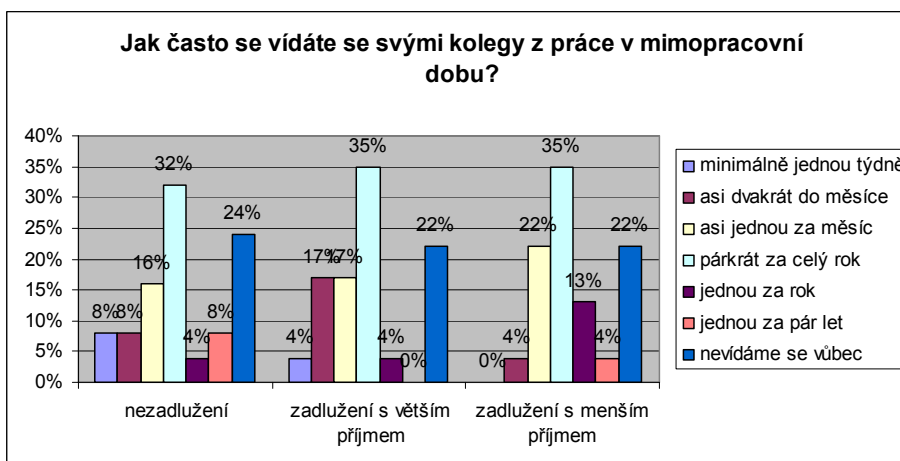


Graf č. 37 Kolik máte opravdových přátel?

5.4.6 Pracovní vztahy

Otázka č. 18

Asi třetina všech dotázaných se vídá s kolegy z práce jen párkrát za celý rok. Jedna pětina zvolila možnost "nevidáme se vůbec". Odpovědi nemají velkou výpovědní hodnotu. Nelze z nich vzhledem ke třem stanoveným skupinám vyvodit žádné závěry.



Graf č. 38 Jak často se vídáte se svými kolegy z práce v mimopracovní dobu?

5.5 Shrnutí výsledků výzkumu

Hypotéza 1 **Většina dnešních domácností je zadlužena.**

Ze 71 domácností pouhých 25 je jich nezadlužených, jak vyplývá z realizovaného výzkumu. 46 domácností je zadlužených, to jsou zhruba dvě třetiny všech domácností. Tato hypotéza byla kladně ověřena.

Hypotéza 2 **Značná část dnešních domácností nemá vytvořeny finanční rezervy "pro horší časy".**

68% všech domácností má vytvořeny nějaké finanční rezervy pro pokrytí nečekaných výdajů. 21% ze všech domácností finanční rezervy vytvořeny spíše nemá a určitě je nemá pouhých 6%. Dohromady 27% není zanedbatelná část všech domácností, ale nejedná se o část značnou. Za značnou část považují alespoň jednu třetinu. Hypotéza nepotvrzena.

Hypotéza 3 **Značná část dnešních domácností má problém vyjít se svými měsíčními příjmy.**

39% všech domácností má problém vyjít se svými měsíčními výdaji. 55% domácností toto za svůj problém nepokládá. Jelikož se jedná o více jak třetinu všech domácností, považují hypotézu za kladně ověřenou.

Hypotéza 4 **Dluhy ovlivňují způsob trávení volného času.**

→ hypotéza 4.1 **Čím více je člověk zadlužený, tím méně času věnuje svým oblíbeným činnostem.**

Provedený výzkum tuto hypotézu ani nepotvrdil, ani nevyvrátil. Ze získaných dat nebylo možné vyvodit žádné závěry. Počet hodin věnovaných volnému času se u zadlužených a nezadlužených lidí nijak výrazněji neliší.

→ **hypotéza 4.2** **Nedostatek peněz je jedním z negativních faktorů působících na trávení volného času.**

Nejobvyklejší činností u lidí zadlužených a s nejnižšími příjmy je sledování televize a na druhém místě počítač. Tyto činnosti jsou velmi obvyklé i díky finanční nenáročnosti. Naopak u lidí nezadlužených a sice zadlužených, ale s příjmy vyššími, se na nejhornější příčce oblíbenosti dostaly sport, turistika a procházky. Činnosti již finančně náročnější. Sledování televize bohužel není příliš kvalitním naplněním volné času. Kvalitu tráveného volného času sledování televize či hraní na počítači jen snižuje, málokdy přináší užitek.

32% všech lidí si myslí, že kdyby měly více peněz, byli by schopni se svým koníčkům věnovat intenzivněji. U zadlužených s nízkými příjmy dokonce 52% respondentů prohlásilo, že by se svým koníčkům věnovali určitě intenzivněji a 26% s tímto tvrzením spíše souhlasilo.

U otázky, zda si z finančních důvodů musejí respondenti odříct některé aktivity, které by jinak rádi dělali, 36% všech dotázaných odpovědělo, že spíše či určitě ano. U osob zadlužených odpovědělo "určitě ano" 26% respondentů a "spíše ano" pak respondentů 57%.

Ze všech shora uvedených výsledků výzkumu můžeme konstatovat, že nedostatek peněz opravdu negativně ovlivňuje způsob trávení volného času. Subhypotéza i hypotéza 4 potvrzeny.

Hypotéza 5 **Dluhy ovlivňují kvalitu osobních vztahů.**

→ **hypotéza 5.1** **Dluhy s sebou přinášejí stres a nespokojenost s vlastním životem.**

36% nezadlužených respondentů uvedlo, že se cítí být ve stresu velmi často či často. Ku podivu u zadlužených lidí je to jen 16%.

Co se týče spokojenosti s vlastním životem, 80% nezadlužených lidí je určitě či spíše spokojeno. U zadlužených je to sice méně, spokojeno s vlastním životem se cítí 62%, i tak v těchto údajích ale není velký rozdíl.

Na základě zjištěných fakt považují hypotézu za nepotvrzenou.

→ **hypotéza 5.2** **Čím více je člověk zadlužený, tím méně času tráví se svou rodinou.**

Hypotéza nepotvrzena. Výsledky výzkumu ukázaly, že čas strávený s rodinou je u třech vytvořených skupin srovnatelný. Nebyl nalezen žádný vztah mezi zadlužeností a množstvím času tráveným s rodinou.

→ **hypotéza 5.3** **Dluhy mohou způsobit rozpad partnerského vztahu.**

Jen 19% všech respondentů na základě jim položené otázky uvádí, že předmětem jejich sporů bývají často peníze.

Naproti tomu 33% všech zadlužených oproti 14% nezadlužených uvádí, že kdyby měli více peněz, jejich partnerských vztah by byl spokojenější.

24% zadlužených si myslí, že se svému partnerovi nevěnují dostatečně. U nezadlužených je to jen 14%.

Z těchto výsledků lze vyvodit, že dluhy mohou způsobit rozpad partnerského vztahu. Příčinou konfliktu jsou nedostatečné finanční prostředky, důsledkem je pak málo spokojený partnerský vztah a méně času tráveného partnery spolu navzájem. Konečným důsledkem tak může být i rozpad vztahu.

Hypotéza potvrzena.

→ **hypotéza 5.4** **Osobní zadluženost jedince může zhoršit jeho vztahy s okolím.**

42% všech dotázaných uvedlo, že se jejich vztah s nějakou osobou zhoršil kvůli dluhům. U zadlužených s menšími příjmy to činilo dokonce 56%.

Hypotéza potvrzena.

Vzhledem k tomu, že dvě subhypotézy byly potvrzeny, můžeme pokládat za pravdivou i hlavní hypotézu, která zní: "Dluhy ovlivňují kvalitu osobních vztahů."

ZÁVĚR

Na závěr této bakalářské práce chci shrnout její výsledky a zdůraznit její užitečnost. Jak jsem již zmínila, téma osobní zadluženosti se v současné době dostává čím dál více do popředí. Občanské poradny se věnují dluhovému poradenství, které bohužel v naší republice zatím není efektivně metodicky zpracováno. Zpracování metodických postupů v dluhovém poradenství je velkou výzvou pro současnou sociální práci.

Cílem teoretické části této práce bylo shrnout základní poznatky o stavu dluhové problematiky, což se do jisté míry podařilo. Příčiny a důsledky zadlužení nebyly nikde dostatečně sepsány. Kompletní seznam těchto příčin a důsledků jsem tedy vytvořila sama na základě vlastních získaných zkušeností a poznatků.

Do teoretické části byly zahrnuty i dosavadní poznatky z oblasti osobní zadluženosti a jejím vlivu na volný čas a sociální vztahy. Těchto poznatků bohužel není mnoho, pokusila jsem se tedy i o svůj osobní přínos. Stanovila jsem hlavní kategorie volného času, které osobní zadluženost ovlivňuje. Těmi jsou množství a kvalita volného času, prostor, kde se volný čas odehrává, a také osoby, s kterými je volný čas sdílen.

Jednotlivé druhy sociálních vztahů a způsoby, jimiž jsou ovlivňovány zadlužeností člověka, nalezneme také v teoretické části. Zde jsem opět vnesla i vlastní poznatky, vzhledem k tomu, že ani téma vlivu osobní zadluženosti na sociální vztahy nebylo dosud systematicky zpracováno.

Jádrem praktické části byl samotný výzkum, jehož výsledky jsou v každém případě přínosem. Získaná data některé mé hypotézy popřely, některé hypotézy byly ověřeny kladně. Některé hypotézy však nemohly být ani popřeny ani potvrzeny. Příčinou jsou zřejmě špatně vypracované otázky.

Zpracování celého tématu považuji za opodstatněné a velmi důležité. Realizovaný výzkum nastínil problémy, které s sebou osobní zadluženost přináší. Je jich opravdu mnoho a otevírají se tím pádem možnosti do dalších let v podobě budoucích výzkumů zabývajících se tímto tématem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie:

- [1] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [2] HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8763-9.
- [3] HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- [4] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [5] CHRISTOVÁ, J., MACHALÍČEK, J., SYROVÁTKOVÁ, Š. *Dluhová problematika: informační brožura*. Praha: Člověk v tísní, o.p.s., 2008. ISBN 978-80-86961-28-6.
- [6] KUBÁTOVÁ, H. *Metodologie sociologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1549-6.
- [7] NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
- [8] NOVÝ, I. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0384-X.
- [9] PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
- [10] PETRUSEK, M. *Dějiny sociologie*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3234-3.
- [11] VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie = Sociálna psychológia*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-858-6620-X.

Internetové zdroje:

- [12] Asociace občanských poraden [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <www.obcanskeporadny.cz>.
- [13] Člověk v tísní, o.p.s. [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <www.clovekvtisni.cz>.

- [14] DUBSKÁ, D. *České domácnosti dluží bilion - krátká tématická analýza* [online]. Český statistický úřad, 2012. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta120310.doc>>.
- [15] *Formy pomoci předluženým občanům - Manuál pro školení sociálních pracovníků a pracovníků nevládních neziskových organizací a charit* [online]. Centrum politických analýz, 2007. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://www.pomocsdluhy.cz/pdf/prirucka.PDF>>.
- [16] *Holmes and Rahe stress inventory* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.managingpressure.com/downloads/6_Holmes_and_Rahe_stress_inventory.pdf>.
- [17] *Občanská poradna Charity Zlín* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://charitazlin.webnode.cz/>>.
- [18] *Občanské sdružení SPES* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://pomocsdluhy.cz/>>.
- [19] *Občanské sdružení STROP* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <www.strop-zlin.cz>.
- [20] MOHAUPT, Z. *Proměny blízkých vztahů: bok po boku nebo tváří v tvář?* [online]. 1998. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://www.tymovykoucink.cz/editor/assets/Promeny%20blizkych%20vztahu.pdf>>.
- [21] *Půjčujte si s rozumem! - Praktická příručka pro osobní finance* [online]. Olomoucký kraj, 2009. [cit. 2012-04-23].
Dostupné z: <http://icm.ddmolomouc.cz/pdf/jak_na_dluhy.pdf>.
- [22] REZKOVÁ, M. *Co je v našem životě důležité* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2003. [cit. 2012-04-30].
Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100217s_ov30512.pdf.
- [23] SOKOL, J. *Volný čas jako rizikový faktor* [online]. 2007. [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: <<http://www.jansokol.cz/cs/n-v-volny-cas.php>>.
- [24] *Spotřebitelské úvěry a neschopnost splácet dluhy – vybrané otázky* [online]. Občanská poradna Jižní Město, o. s. Společnou cestou, 2006. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z:

<<http://www.spolcest.cz/obcanska-poradna-jm/dluhove-poradenstvi/brozura-ke-stazeni/>>.

- [25] ŠAMANOVÁ, G. *Volný čas* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2009. [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100994s_OZ100114.pdf>.
- [26] ŠAFR, J., PATOČKOVÁ, V. Trávení volného času v České Republice ve srovnání s evropskými zeměmi. *Naše společnost* [online], 2010, roč. 8, č. 2. [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100119s_Traveni%20volneho%20casu.pdf>.
- [27] VOHS, K., MEAD, N., GOODE, M. *The Psychological Consequences of Money* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://www.sciencemag.org/content/314/5802/1154.abstract>>.
- [28] VORTELOVÁ, V. *Domácnosti dluží bilion* [online]. Česká národní banka, 2010. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2010/cl_10_100318.html>.
- [29] Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/osr/cast6h2.aspx>>.
- [30] *Život na dluh - postoje veřejnosti k úvěrům a půjčkám* [online]. Factum Invenio, 2007. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.factum.cz/260_zivot-na-dluh-postoje-verejnosti-k-uverum-a-pujckam>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ad. a další

AV ČR Akademie věd České Republiky

např. například

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1 Grafické schéma - osobní a sociální sféra</i> (Kelley, 1979, In Výrost, Slaměník, 1997)	38
---------------------------------------------------------------------------------------------------------	----

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 Co je pokládáno v životě za důležité</i>	55
<i>Tab. 2 Příčiny dluhů v domácnosti</i>	56
<i>Tab. 3 Volnočasové aktivity</i>	58

SEZNAM GRAFŮ

Graf č.1 "Souhlasíte s tím, že půjčka od banky je běžnou součástí dnešního života?" (Život na dluh, 2007, [online])	14
Graf č. 2 Zastoupení zadlužených a nezadlužených osob	49
Graf č. 3 Věk respondentů	50
Graf č. 4 Nejvyšší ukončené vzdělání respondentů	50
Graf č. 5 Rodinný stav respondentů	51
Graf č. 6 Počet dětí respondentů	51
Graf č. 7 Druh zaměstnání	51
Graf č. 8 Pracovní pozice	52
Graf č. 9 Druh bydlení	52
Graf č. 10 Jak často myslíte na peníze?	53
Graf č. 11 Je pro Vás obtížné vyjít s Vašimi měsíčními příjmy?	53
Graf č. 12 Je ve Vašem okolí osoba, které dluhy zničily život nebo jej velmi negativně ovlivnily?	54
Graf č. 13 Máte strach z toho, že nebudete moci z nějakého důvodu zaplatit všechny své měsíční výdaje?	54
Graf č. 14 Dostal jste se v posledním roce do velmi obtížné finanční situace?	55
Graf č. 15 Máte vytvořenou finanční rezervu pro nečekané události?	56
Graf č. 16 Počet hodin strávených v práci o víkendu	57
Graf č. 17 Musíte si z finančních důvodů odříct některé věci, které byste jinak rádi dělali?.....	59
Graf č. 18 Volný čas v pracovní týden	60
Graf č. 19 S kým trávíte převážně svůj čas?.....	60
Graf č. 20 Zhoršil se někdy Váš vztah s nějakou osobou kvůli dluhům?	61

Graf č. 20 Respondenti mající nedospělé děti.....	62
Graf č. 22 Počet hodin strávených s dětmi v pracovní dny	62
Graf č. 23 Myslíte si, že se svým dítětem věnujete dostatečně?	62
Graf č. 24 Jste schopni po materiální stránce poskytnout svým dětem vše, co potřebují?	63
Graf č. 25 Počet dětí dle skupin.....	63
Graf č. 26 Respondenti mající partnera	64
Graf č. 27 Počet hodin strávených denně s partnerem	64
Graf č. 28 Myslíte si, že se svému partnerovi věnujete dostatečně?	65
Graf č. 29 Bývají peníze častým předmětem sporů s Vaším partnerem?	65
Graf č. 30 Máte ve svém partnerovi psychickou oporu?	66
Graf č. 31 Cítíte se být finančně závislý,-á na svém partnerovi?	66
Graf č. 32 Myslíte si, že dluhy mohou narušit vztahy v rodině?	67
Graf č. 33 Jak často se vidáte se sourozenci?	68
Graf č. 34 Jak často se vidáte s rodiči?	68
Graf č. 35 Jak často se scházíte se svými nejbližšími kamarády?	69
Graf č. 36 Půjčili byste peníze příteli v nouzi?	69
Graf č. 37 Kolik máte opravdových přátel?	70
Graf č. 38 Jak často se vidáte se svými kolegy z práce v mimopracovní dobu?	70

SEZNAM PŘÍLOH

P I Rodinný rozpočet

P II Nevyhodnocený dotazník

PŘÍLOHA P I: RODINNÝ ROZPOČET

(Zdroj: Půjčujte si s rozumem, 2009, [online])

Rodinný rozpočet			
Datum, kdy byl rozpočet vyplněn		Adresa	
Jméno a příjmení			
Počet dospělých osob v domácnosti		Počet dětí v domácnosti	
Týdenní / měsíční příjmy	Vy	Partner	Celkem
Plat			
Částečný úvazek			
Přídavky na děti			
Podpora v nezaměstnanosti			
Sociální a zdravotní podpora			
Důchod			
Výživné placené Vám			
Nájem placený Vám nebo peníze od podnájemníků			
Další			
Další			
Další			
Celkové příjmy domácnosti			
Týdenní / měsíční výdaje	Utracená částka		
DŮLEŽITÉ			
Hypotéka/nájem			
Další hypotéka/zajištěná půjčka			
Výživné placené Vámi			
Daně			
Poplatky za vodu			
Plyn			
Elektrina			
Poplatky spojené s bytem			
Pokuty/soudní poplatky			
Leasing/poplatky spojené s autem			
Poplatek za televizi a rádio			
Daň z příjmu			
Pojištění vozidla			
Životní pojištění			
Pojištění domácnosti			
Penzijní připojištění			
NÁKLADY NA ŽIVOBYTÍ			
Potraviny a péče o domácnost			
Školní jídelna/kantýna			
Oděvy a obuv			
Pojištění vozidla a další poplatky			
Benzín/nafta			
Jízdenky			
Telefon			
Půjčovné (video apod.)			
Výdaje za lékařskou péči a léky			
Hlídaní dětí/školka			
Náklady na školní docházku			
Cigarety/alkohol			
Investování/spoření			
Pojištění domácnosti			
Další			
Celkové náklady na domácnost (2)			
Celkové příjmy domácnosti (1)			
Celková suma po odečtení (2) - (1)			

PŘÍLOHA P II: NEVYHODNOCENÝ DOTAZNÍK

1. **Jak často myslíte na peníze?**
 - nikdy
 - občas
 - nevim
 - často
 - velmi často
2. **Jak často se cítíte být ve stresu?**
 - nikdy
 - občas
 - nevim
 - často
 - velmi často
3. **Kolik hodin denně strávíte v práci v pracovní dny?**
 - jsem nezaměstnan,-a
 - jiná odpověď:
4. **Pokud pracujete i o víkendech, kolik hodin strávíte průměrně v práci za celý víkend?**
 - o víkendech nepracuji
 - jiná odpověď:
5. **Jak trávíte většinu svého volného času? (min. 1 možnost, max. 3 možnosti)**
 - žádný volný čas nemám
 - "nienedělání", lenošení
 - sledování televize
 - čtení, poslech hudby, rádia
 - sport, turistika, procházky
 - návštěva kina, divadla, koncertu, výstav
 - chůze do restaurace, hospody, baru, kavárny
 - počítač
 - zahrádka
 - zájezdy, výlety, cestování
 - ruční práce
 - kutilství, domácí práce
 - luštění křížovek, soutěže
6. **Jaké máte vztahy v rodině?**
 - rozhodně dobré
 - spíše dobré
 - ani dobré, ani špatné
 - spíše špatné
 - rozhodně špatné
 - nevim
7. **Jak často se scházíte se svými nejbližšími kamarády?**
 - denně
 - minimálně jednou týdně
 - asi dvakrát do měsíce
 - asi jednou za měsíc
 - párkrát za celý rok
 - jednou za rok
 - jednou za pár let
 - nevidáme se vůbec
 - jak kdy
8. **Je pro Vás obtížné vyjít s Vašimi měsíčními příjmy?**
 - určitě ano
 - spíše ano
 - nevim
 - určitě ne
9. **Myslíte si, že dluhy mohou narušit vztahy v rodině?**
 - určitě ano
 - spíše ano
 - nevim
 - spíše ne
 - určitě ne
10. **Je ve Vašem okolí osoba, které dluhy zničily život nebo jej velmi negativně ovlivnily?**
 - určitě ano
 - spíše ano
 - nevim
 - spíše ne
 - určitě ne
11. **Jste spokojený se svým životem?**
 - určitě ano
 - spíše ano
 - nevim
 - spíše ne
 - určitě ne
12. **Myslíte si, že kdybyste měli více peněz, věnovali byste se svým koníčkům intenzivněji?**
 - určitě ano
 - spíše ano
 - nevim
 - spíše ne
 - určitě ne
13. **Máte strach z toho, že nebudete moci z nějakého důvodu zaplatit všechny své měsíční výdaje?**
 - určitě ano
 - spíše ano
 - nevim
 - spíše ne
 - určitě ne
14. **Máte na své oblíbené činnosti tolik času, kolik byste si přáli mít?**
 - určitě ano
 - spíše ano
 - nevim
 - spíše ne
 - určitě ne

15. Musíte si z finančních důvodů odříct některé věci, které byste jinak rádi dělali?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

16. Dostal jste se v posledním roce do velmi obtížné finanční situace?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

17. Jaké jsou materiální podmínky Vaší domácnosti?

- velmi dobré
- spíše dobré
- ani dobré, ani špatné
- špatné
- velmi špatné
- nevím

18. Jak často se vidíte se svými kolegy z práce v mimopracovní době?

- denně
- minimálně jednou týdně
- asi dvakrát do měsíce
- asi jednou za měsíc
- několikrát za celý rok
- jednou za rok
- jednou za pár let
- nevidáme se vůbec

19. Kolik času asi věnujete svým koníčkům za celý pracovní týden?

- 0 hodin

- 1 - 2 hodiny
- 3 - 4 hodiny
- 5 - 6 hodin
- 7 - 9 hodin
- 10 - 14 hod.
- více než 15 hod.

20. Kolik hodin se celkově věnujete svým koníčkům o víkendů?

- 0 hodin
- 1 - 2 hodiny
- 3 - 4 hodiny
- 5 - 6 hodin
- 7 - 9 hodin
- 10 - 14 hod.
- více než 15 hod.

21. Kolik hodin denně strávíte se svými dětmi v pracovní dny?

- děti nemám nebo jsou již plnoleté
- jiná odpověď:

22. Kolik hodin denně strávíte se svým partnerem společnou činností?

- partnera nemám
- jiná odpověď:

23. Zhoršil se někdy Váš vztah s nějakou osobou kvůli dluhům?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

24. Jak důležité jsou ve Vašem životě?

- peníze
- velmi důležité
- spíše důležité
- nevím

- spíše nedůležité
- práce
- velmi důležité
- spíše nedůležité
- zeela nedůležité
- spíše důležité
- zeela důležité
- nevím

- volný čas a koníčky
- velmi důležité
- spíše důležité
- zeela nedůležité
- spíše důležité
- zeela důležité
- nevím

- přátelé
- velmi důležité
- spíše důležité
- zeela nedůležité
- spíše důležité
- zeela důležité
- nevím

- rodina
- velmi důležité
- spíše důležité
- zeela nedůležité
- spíše důležité
- zeela důležité
- nevím

25. Zkuste spočítat, kolik peněz za měsíc jde z Vaší domácnosti na splátky hypoték, úvěrů či kreditních karet.

_____ Kč

26. Zkuste spočítat, za kolik let by měly být splaceny všechny Vaše úvěry, hypotéky a splátky kreditních karet.

_____ let

27. Jaký je celkový měsíční čistý příjem Vaší domácnosti?

_____ Kč

28. Co je průměrnou dluhů Vaší domácnosti? (min. 1 možnost, max. 13)

- dluhy nemám
- všechno rychle chci
- řešení bytové situaci
- studium
- podnikání
- závislost (na alkoholu, drogách, automatech atd.)

- koupě spotřebního zboží (ledničky, pračky, nábytku a podobně)
- koupě auta
- rozvod či rozchod
- nezaměstnanost
- dovolená
- vlastní odpověď:

29. Za předpokladu, že máte naspořené nějaké peníze a nutné je nepotřebujete, půjčili byste je příteli v nouzi?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

30. Pokud jste si někdy půjčil,-a peníze od kamaráda, změnilo to nějak váš vztah?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne
- nikdy jsem si nepůjčil,-a

31. Pokud jste někdy někomu půjčil peníze, změnil se poté váš vztah s danou osobou?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne
- nikdy jsem nikomu nepůjčil,-a

32. Máte vytvořenou finanční rezervu pro nečekané události?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím

- spíše ne
- určitě ne

33. Máte Vy osobně zkušenost s exekucí?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

34. Myslíte si, že se svým dětem věnujete dostatečně?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

35. Jste schopni po materiální stránce poskytnout svým dětem vše, co potřebují?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

36. Myslíte si, že se svému partnerovi věnujete dostatečně?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

37. Bývají peníze častým předmětem sporů s Vaším partnerem?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

38. Kdybyste měl,-a více peněz, byl by váš partnerský vztah spokojenější?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

39. Máte ve svém partnerovi psychologickou oporu?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

40. Cítíte se být finančně závislý,-á na svém partnerovi?

- určitě ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- určitě ne

41. Jak často se vidíte se sourozenci?

- denně
- minimálně jednou týdně
- asi dvakrát do měsíce
- asi jednou za měsíc
- párkrát za celý rok
- jednou za rok
- jednou za pár let
- nevidáme se vůbec
- sourozence nemám

42. Jak často se vidíte s rodiči?

- denně
- minimálně jednou týdně
- asi dvakrát do měsíce
- asi jednou za měsíc
- párkrát za rok
- jednou za rok
- jednou za pár let
- nevidáme se vůbec
- rodiče již nemám (→ následuje otázka č. 44)

43. Pomáhají Vám Vaši rodiče? (min. 1 možnost, max. 7)

- ne, nepomáhají
- ano - finančně
- ano - hlídáním dětí
- ano - materiálně
- ano - pomohli mi s bydlením nebo u nich bydlím
- vlastní odpověď:

44. Kolik máte opravdových přátel, na které se můžete spolehnout?

— (číslo)

45. S kým trávíte převážně svůj čas?

- Žádný volný čas nemám
- sám se sebou
- s partnerem, partnerkou
- se sourozenci, rodiči
- s kamarády
- s kolegy z práce
- jiná odpověď:

46. Jste:

- žena
- muž

47. Váš věk:

- méně než 18
- 18 - 26
- 27 - 35
- 36 - 44
- 45 - 53
- 54 - 62
- 63 - 71
- 72 - 80
- 80 a více

48. Vaše nejvyšší ukončené vzdělání:

- základní
- vyučen,-a
- vyučen,-a s maturitou
- středškolské s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

49. Váš rodinný stav:

- svobodný,-á
- druh / družka
- ženatý / vdaná / registrovaný,-á
- rozvedený,-á
- vdovec, vdova

50. Kolik máte dětí:

- žádné
- jedno
- dvě
- tři
- čtyři a více

51. Druh zaměstnání:

- zaměstnanec
- OSVČ, živnostník
- majitel, spolunajítel společnosti
- nezaměstnaný,-á
- student
- na mateřské dovolené

- v domácnosti
- dlehodce pracující
- dlehodce nepracující

52. Vaše pracovní pozice:

- dělník, řemeslník
- technik
- administrativní pracovník
- pracovník ve státní správě
- nižší vedoucí pracovník
- manažer
- ředitel
- specialista, odborný expert
- právník, advokát
- jiná odpověď:

53. Druh bydlení:

- vlastní s hypotékou
- vlastní bez hypotéky
- družstevní
- obecní, městský
- pronájem
- u rodičů či jiných příbuzných
- jiná odpověď: